

Arkeologisk utredning steg 1 och KMKB för vindpark i området Gubbaberget

**Socken: Borgsjö och Ramsjö
Landskap: Medelpad och Hälsingland
Kommun: Ånge och Ljusdal
Län: Västernorrland och Gävleborg**

**Avdelningen för dokumentation
Rapportnummer 2012:15
Britt-Marie Hägerman, David Loeffler och Annika Söderlind**

Murberget Läns museet Västernorrlands dnr: 2012/190

Län: Västernorrland och Gävleborg

Landskap: Ångermanland och Hälsingland

Kommun: Ånge och Ljusdal

Socken: Borgsjö och Ramsjö

Ekonomiska kartblad: 17F 1j Hedsjö, 17F 2j Vandeln, 17G 0a Stagelås, 17G 1a Hedsjövallen,
17G 1b Naggen, 17G 2a Grundsjön och 17G 2b Hångstaörn

Rapport från Murberget Läns museet Västernorrland 2012:15

Arkeologisk utredning steg 1 och KMKB för vindpark i området Gubbaberget.

Britt-Marie Hägerman, David Loeffler och Annika Söderlind

© 2012 Murberget Läns museet Västernorrland, Härnösand och Pöyry SwedPower AB, Västra
Kvarngatan 64, 611 32 Nyköping.

Omslagsbild: Bläckning med ristning, P137. Foto Britt-Marie Hägerman.

ISSN 2000-0111

Sammanfattning

Inför planerna på en vindpark i området Gubbaberget i Borgsjö och Ramsjö socknar, Ånge kommun, Västernorrlands län respektive Ljusdals kommun Gävleborgs län, har Pöyry SwedPower AB låtit genomföra en frivillig arkeologisk utredning och kulturmiljökonsekvensbeskrivning (KMKB) som kulturhistoriskt planeringsunderlag inför den kommande miljökonsekvensbeskrivningen och tillståndsprövningen. Murberget Länsmuseum Västernorrland genomförde utredningen 2012 vilken omfattade en byrå- och fältinventering samt en efterföljande antikvarisk besiktning/kontroll i fält.

Utredningsområdet är ett höglänt skogsbeklätt område bestående av kuperad till starkt kuperad moränmark med mellanliggande stråk av myrmark och tjärnar. Området består mestadels av markberedd produktionsskog. Närmaste byarna, Grundsjön, Naggen och Stugutjärn, ligger 400–800 meter utanför områdets gränser.

Innan utredningen var två övriga kulturhistoriska lämningar kända i utredningsområdet, en koja och en kolbotten. Under fältrekonstreringen påträffades inga fasta fornlämningar i utredningsområdet. Inte heller finns det någon kulturhistorisk bebyggelse, kulturmiljö eller riksintresseområde inom eller i nära anslutning till utredningsområdet. Utöver de två lokaler som var kända innan utredningen registrerades ytterligare 52 lokaler. Av de totalt 54 lokalerna har 49 bedömts utgöra övriga kulturhistoriska lämningar, tre är sentida lämningar och två lokaler är endast kända genom uppteckningar, uppgift om. De övriga kulturhistoriska lämningarna består av 14 kolningsanläggningar (ensamliggande kolbottnar), åtta husgrunder (ensamliggande kojor och en jordkällare), 21 områden med skogsbrukslämningar (med kojor, baracker, kolbottnar, en jordkällare, en brunn och/eller stallgrunder), en fossil åker, en fäbodvall, en dammavall, en historisk ristning i träd och två naturföremål/-bildningar med tradition (en tall med bläckor samt ett område med stämpelbläckor). De tre sentida lämningarna, bestående av gränsmärken i befintlig gräns, betraktas idag inte som kulturlämningar och registreras ej. De två uppgifterna om husgrunder (en koja respektive några baracker) är inte av antikvariskt intresse. Utöver ovannämnda noterades 26 lokaler med kulturspår i träd (biologiska kulturlämningar) som idag inte betraktas som övriga kulturhistoriska lämningar. Ortnamnen, det historiska kartmaterialet och de i fält återfunna och dokumenterade kulturhistoriska lämningarna visar att utredningsområdet har använts som utmarksområde under historisk tid, främst i samband med jordbrukets och skogsbrukets utveckling under 1800- och 1900-talen.

Inga av de lämningar som dokumenterades är skyddade genom kulturminneslagen (KML) vilket innebär att ingrepp i eller i deras närhet inte är tillståndspliktigt. Likväl är det önskvärt, om inte obligatoriskt, att hänsyn visas till alla de lämningar som finns inom utredningsområdet oavsett antikvarisk status. Förslagsvis genom att lämna en skogsbeklädd buffertzona runt lämningarna i syfte att dämpa eventuell audio-visuell påverkan från närliggande vindkraftverk och tillfartsvägar. Speciellt känsligt är två mikromiljöer av kulturhistoriskt intresse, den ena kring Hedsjövallen och den andra mellan Hedsjövallen och Lillnaggen. Man bör i och kring dem undvika att anlägga vägar och vindkraftverk för nära och/eller mellan de olika och enskilda lämningarna som tillsammans bildar de två mikromiljöerna.

Utöver hänsyn är ingen annan antikvarisk åtgärd motiverad med anledning av den planerade vindparken.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	3
Inledning	5
Syfte	6
Målsättning.....	6
Utredningens genomförande	6
Byråinventering	6
Fältinventering	6
Dokumentation.....	7
Utredningsområde	7
Områdesbeskrivning.....	7
Tidigare antikvarisk verksamhet	8
Resultat.....	9
Kulturhistoriska lämningar	9
Markanvändning, ortnamn, historiska kartor och bebyggelse	19
Kulturmiljöer och riksintressen.....	20
Utredningsområdets kulturhistoria och kulturvärden.....	20
Sårbarhetsanalys och kulturmiljöpåverkan	20
Åtgärdsförslag	20
Referenser	22
Publikationer och rapporter	22
Muntliga uppgifter.....	23
Historiskt kartmaterial	23
Internet	24
Tekniska och administrativa uppgifter	26
Bilagor	27
Bilaga 1. Beskrivningar	27
Bilaga 2. Fotoförteckning	58
Bilaga 3. Fotografier	59

Inledning

Inför planerna på en vindpark i området Gubbaberget i Borgsjö och Ramsjö socknar i Ånge respektive Ljusdals kommun, i Västernorrlands och Gävleborgs län, har Pöyry SwedPower AB låtit genomföra en frivillig arkeologisk utredning och kulturmiljökonsekvensbeskrivning (KMKB) som kulturhistoriskt planeringsunderlag för länsstyrelsen inför den kommande miljökonsekvensbeskrivningen och tillståndsprövningen. Murberget Länsmuseum Västernorrland genomförde utredningen som omfattade byrå- och fältinventering samt efterföljande antikvarisk besiktning/kontroll i fält.

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan med utredningsområdet markerat med orange. Skala cirka 1:200 000.

Syfte

En arkeologisk utredning har till syfte att klargöra om fast fornlämning berörs av ett arbetsföretag (KML 2 kap. 11 §, SFS 1988:950). Föreliggande utredning har syftat till att lokalisera och dokumentera tidigare ej registrerade fasta fornlämningar i kulturminneslagens mening samt övriga kulturhistoriska lämningar och annat som har betydelse vid bedömning av områdets kulturhistoriska karaktär och kulturvärde inför länsstyrelsens kommande handläggning av ärendet.

Målsättning

Målsättning för uppdraget har varit att:

- För kulturmiljövården lokalisera, dokumentera och registrera kulturhistoriska lämningar med och utan fornlämningsstatus i utredningsområdet.
- Lokalisera, dokumentera och registrera kulturhistoriskt intressant bebyggelse och kulturmiljöer i utredningsområdet.
- Värdera kulturvärdet på de tidigare registrerade och/eller nyregistrerade kulturhistoriska lämningarna, byggnader och/eller kulturmiljöer.
- Bedöma arbetsföretagets kulturmiljöpåverkan vad gäller eventuella lämningar, byggnader och miljöer.

Utredningens genomförande

Utredningen har omfattat momenten byråinventering, fältinventering och antikvarisk besiktning/kontroll.

Byråinventering

Följande materialkategorier har gåtts igenom dels som ett led i förberedelserna inför fältinventeringen och dels för att samla material rörande bedömning av utredningsområdets karaktär och kulturmiljö.

- Registrerade kulturhistoriska lämningar i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) fornminnesinformationssystem (FMIS).
- Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister (BBR).
- Äldre belägg och uppteckningar av ortnamn i databasen vid Institutet för språk och folkminnen (SOFI).
- Arkeologiska fynd och fyndsamlingar i Statens historiska museums databas (SHM).
- Allmänna kartor, tryckta historiska kartor samt lantmäteriakter med kartor i lantmäteriets karttjänst på internet (LMV).
- Topografisk och antikvarisk litteratur i Kungliga Bibliotekets och Vitterhetsakademiens biblioteks databaser (LIBRIS respektive VITALIS).
- Länsstyrelsen i Västernorrlands och Gävleborgs läns presentationer av värdefulla natur- och kulturmiljöer (RIKMV).
- Murberget Läns museet Västernorrlands topografiska diarium, kartarkiv, bildarkiv och bibliotek.
- Läns museet Gävleborgs antikvariska och topografiska arkiv samt bibliotek.
- Registrerade kulturhistoriska lämningar i Skogsstyrelsens databas (KOTTEN).
- Rennäringens markanvändning och riksintressen i samebyarnas databas (IRENMARK).
- Ånge kommuns folkbiblioteks lokalhistoriska avdelning.
- Ljusdals kommunbiblioteks lokalhistoriska avdelning.

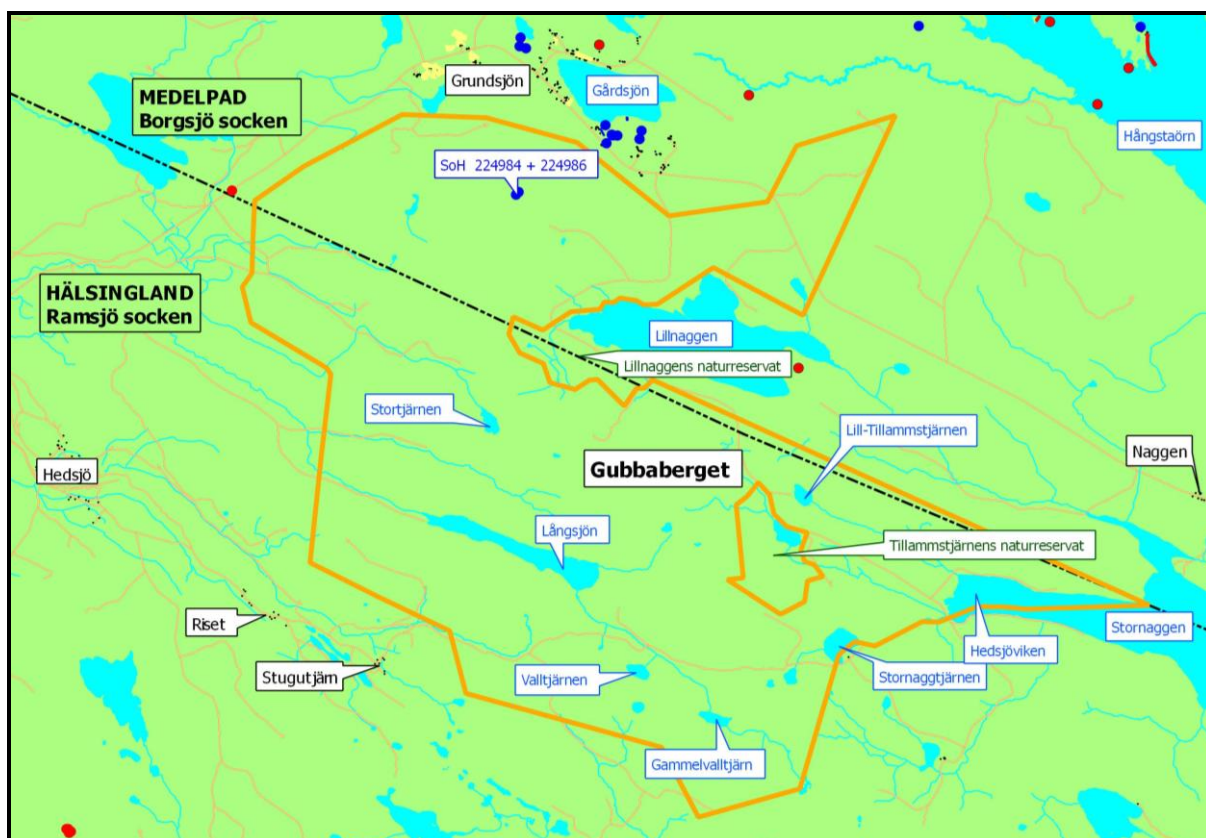
Fältinventering

Fältinventeringen skedde mellan 16 juli och 10 augusti 2012. Den omfattade systematisk terrängrekognoscering av utredningsområdet. I utredningsområdet eftersöktes fasta

fornlämningar, övriga kulturhistoriska lämningar och andra kulturhistorisk spår efter verksamheter från äldre tid. Den antikvariska besiktningen/kontrollen i fält ägde rum 23–27 juli och 9–10 augusti 2012.

Dokumentation

Påträffade lämningar dokumenterades med kartinprickning och beskrivning enligt RAÄ:s anvisningar och därefter rapporterades de till FMIS. Inmätning skedde med GPS och noggrannheten beräknades till ± 5 meter. Några lämningar fotograferades med digitalkamera och fotona är bilagda rapporten.

Figur 2. Utredningsområdet berör två socknar, Borgsjö i Medelpad, Västernorrlands län och Ramsjö i Hälsingland, Gävleborg län. Inom och utanför utredningsområdet finns tidigare registrerade kulturhistoriska lämningar (rött=FMIS, blått=Skog och Historia, se även tabell 1). Endast de kulturhistoriska lämningar som ligger inom utredningsområdet redovisas med nummer. Skala cirka 1:85 000.

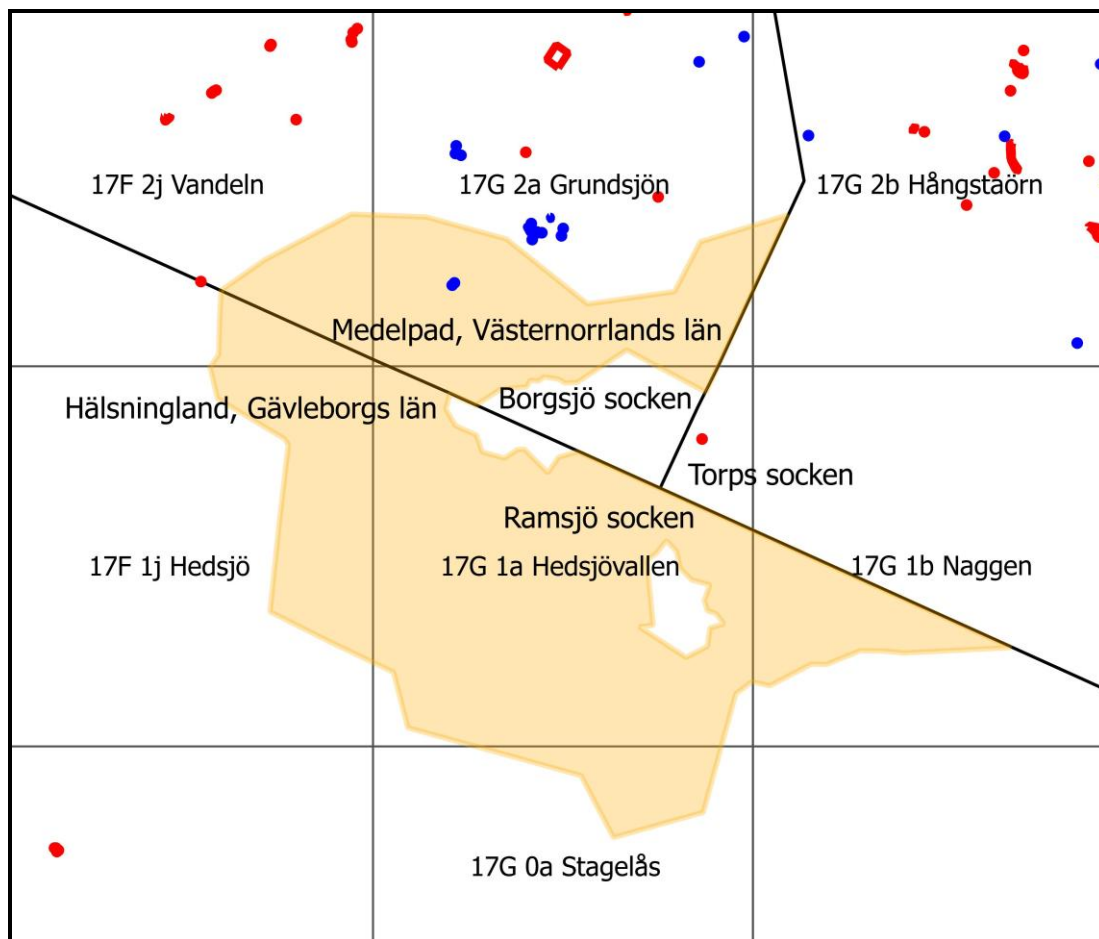
Utredningsområde

Områdesbeskrivning

Utredningsområdet Gubbaberget är 3 881,1 hektar stort och ligger i skärningen mellan två socknar, två landskap och två län, Borgsjö socken som ligger i Medelpad och Västernorrlands län samt Ramsjö socken som ligger i Hälsingland och Gävleborgs län. Närmaste ort är Ånge som ligger cirka fyra mil nord-nordöst om Gubbaberget samt byarna Grundsjön och Stugutjärn som ligger cirka 400 meter norr respektive sydväst om utredningsområdet och Naggen som ligger cirka 800 meter nordöst om utredningsområdet (figur 1 och 2). Gubbaberget är en höglänt skogsbeklädd trakt mellan 355 och 529 meter över havet och är tillgänglig genom skogsbilvägar. Terrängen består av kuperad till starkt kuperad moränmark

med mellanliggande stråk av myrmark, tjärnar och sjöar. Största delen av utredningsområdet består av markberedd skogsmark. Idag finns ingen bebyggelse i utredningsområdet vilket har karaktären av ett utmarksområde som används främst av skogsbruket, som jaktmark och av bär- och svamplockare.

I området finns två naturreservat, Lillnaggen och Tillammstjärnen (figur 2). Strax nordväst om Tillammstjärnens naturreservat finns två områden, Sjudaråsen och Tillammsmyrarna, som är klassificerade som *värdefull natur i Gävleborg*. Naturreservaten är undantagna vindkraftsexploateringen men inte de två naturområdena.

Figur 3. Utredningsområdet (orange yta) berör delar av sju ekonomiska kartblad och tangerar två socknar (Borgsjö och Ramsjö) samt två landskap och län (Medelpad och Hälsningland respektive Västernorrland och Gävleborgs). I och kring utredningsområdet finns tidigare registrerade kulturhistoriska lämningar (rött= FMIS, blått=Skog och Historia). Skala cirka 1:100 000.

Tidigare antikvarisk verksamhet

Denna del av Norrland har vid olika tillfällen fornminnesinventerats av Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Första omgången var i samband med utgivningen av ekonomiska kartan för Hedsjö, Stagelås och Hedsjövallen 1957 och Naggen 1966 samt Vandeln, Grundsjön och Hångstaörn 1967. Vid RAÄ:s andragångsinventering i samband med kartans revidering inventerades Borgsjö och Ramsjö socknar 1988. Vid dessa tillfällen framkom inget i utredningsområdet (figur 2 och 3).

Inventeringsprojektet Skog och Historia, som bedrevs av dåvarande Skogsvårdsstyrelsen, berörde denna del av Borgsjö socken 2005. Två kulturhistoriska lämningar, en kolbotten och en koja, registrerade i utredningsområdet (figur 2 och 3, tabell 1).

På 1990-talet gjordes en inventering av fäbodvallar i Ljusdals kommun där HedsjövalLEN omnämns (Renströms arkitektkontor 1995).

Resultat

Kulturhistoriska lämningar

Innan utredningen var två övriga kulturhistoriska lämningar kända inom Gubbabergets utredningsområde, en kolbotten och en närliggande kolarkoja (SoH 224984 och 224986). Under utredningens gång registrerades ytterligare 52 lokaler (figur 3–6, tabell 1, bilaga 1). De består av åtta ensamliggande husgrunder från historisk tid (kojor och en jordkällare), 14 ensamliggande kolbottnar, tre gränsmärken i befintlig gräns, 21 områden med skogsbrukslämningar (kojor, baracker, kolbottnar, en jordkällare, en brunn och stallgrunder), en fäbodvall, en fossil åkermark, en dammvall, en ristning i träd från historisk tid, två naturföremål/-bildningar med tradition (en tall med bläckor samt ett område med stämpelbläckor), tre gränsmarkeringar (i befintlig gräns) och två platser där det enligt uppgift har stått en koja respektive några baracker dock utan spår efter dem idag. Ingen av dessa lämningar eller lokaler utgör fasta fornlämningar. De flesta, 49 lokaler, består av övriga kulturhistoriska lämningar, tre lokaler är sentida lämningar och två lokaler är endast kända genom uppteckningar, uppgift om. Av de nu totalt 54 kända lokalerna i utredningsområdet besiktades 39 i fält. Utöver det noterades 26 lokaler med kulturspår i träd (biologiska kulturlämningar) som idag inte betraktas som övriga kulturhistoriska lämningar (se nedan).

Fasta fornlämningar är skyddade enligt lagen om kulturminnen (KML 2 kap. 11 §, SFS 1988:950) och ingrepp i eller kring dem kräver tillstånd av länsstyrelsen.

Övrig kulturhistorisk lämning är sådan som inte bedöms utgöra fast fornlämning och är således inte skyddad enligt lagen om kulturminnen. De regleras av 30 § i Skogsvårdslagstiftning från 2010 som föreskriver att hänsyn ska visas gentemot lämningarna i den utsträckning den pågående markanvändningen inte avsevärt försvåras (Skogsstyrelsen 2012). I vissa fall kan de ändå bedömas som särskilt intressanta och/eller bevarandevärda och särskilda villkor för deras skydd formuleras av länsstyrelsen.

Uppgift om används för lämningar som är kända genom tidigare uppteckningar eller muntlig källa och som inte återfunnits eller inte eftersökts i fält. Begreppet används för platser/lämningar som kan vara fasta fornlämningar (och därmed skyddade genom KML) alternativt övriga kulturhistoriska lämningar (som regleras genom Skogsvårdslagstiftning).

Sentida lämningar är inte ett vedertaget antikvariskt begrepp. Det används här för att beteckna lokaler och lämningar som inte hör hemma i något av de övriga vedertagna antikvariska begreppen. Därmed äger de inget lagskydd och ingen hänsyn behöver visas. De inrapporteras inte till RAÄ:s databas FMIS över kulturhistoriska lämningar. Exempel på sentida lämningar är gränsmarkeringar i befintlig gräns. Trots detta anser vi att gränsmärken i befintlig gräns kan vara kulturhistoriskt värdefulla och därmed bevaringsvärda.

Registreras ej används för lokaler som dokumenterats som sentida lämningar (se ovan) samt fornlämningsliknande bildningar och fornlämningsliknande lämningar. De kommer inte att inrapporteras till RAÄ:s databas FMIS över kulturhistoriska lämningar.

Dammvallar

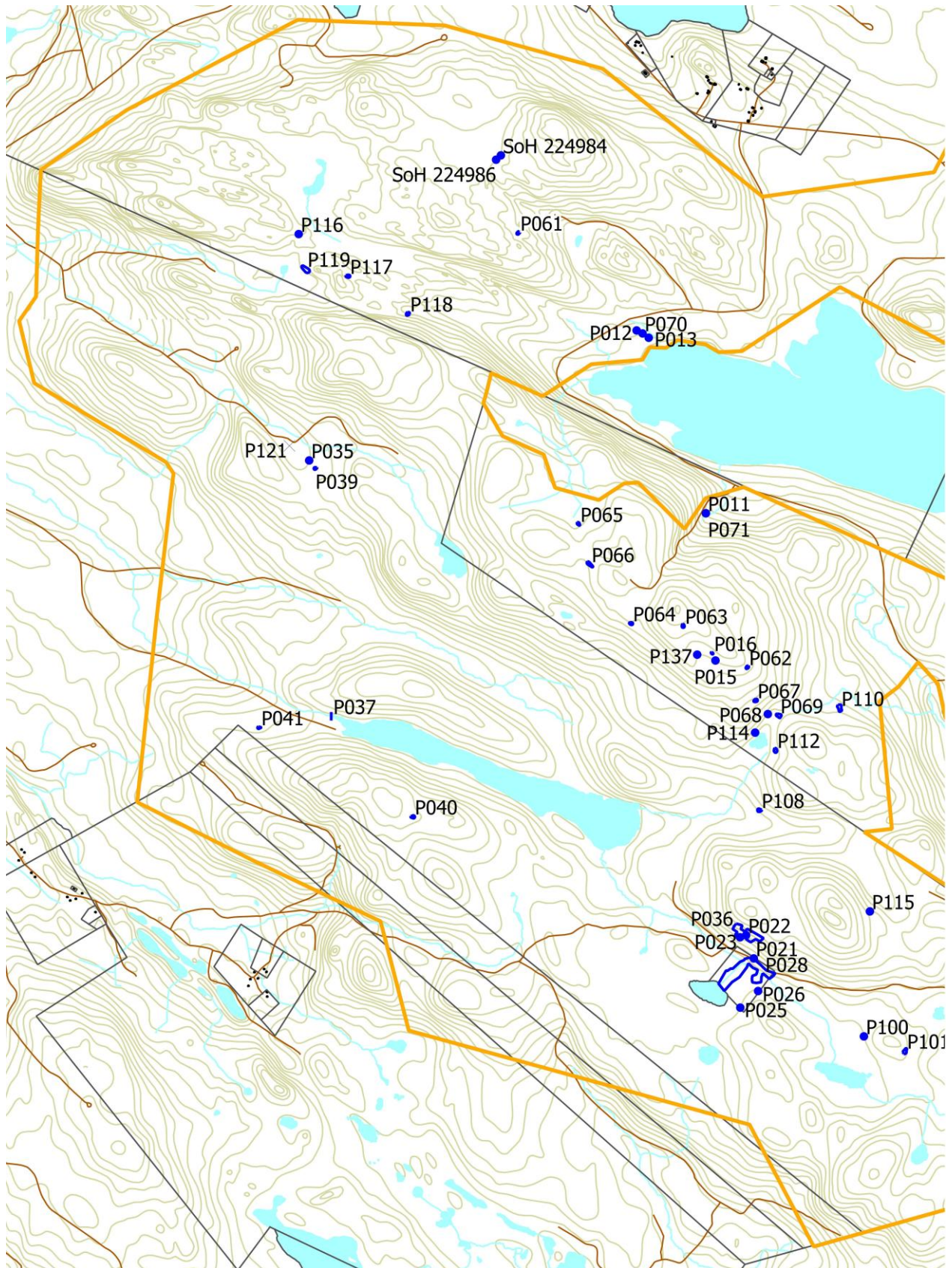
Vallar uppfördes för att samla eller magasinera vatten i en grävd damm eller naturlig sänka (Blomqvist 2007; Olsson 2008). Dammvallar registreras vanligen som övrig kulturhistorisk lämning. I utredningsområdet återfanns en dammvall vid Långsjöns utlopp via Långsjöbäcken (Po37). Dammvallen är markerad på ekonomiska kartan från 1957. Många av

verksamheterna kring ett lantbruk krävde vattenkraft, exempelvis kvarnar och sågar. Andra uppfördes i samband med flottning. Inga spår eller uppgifter om hur denna dammvall användes har hitintills framkommit.

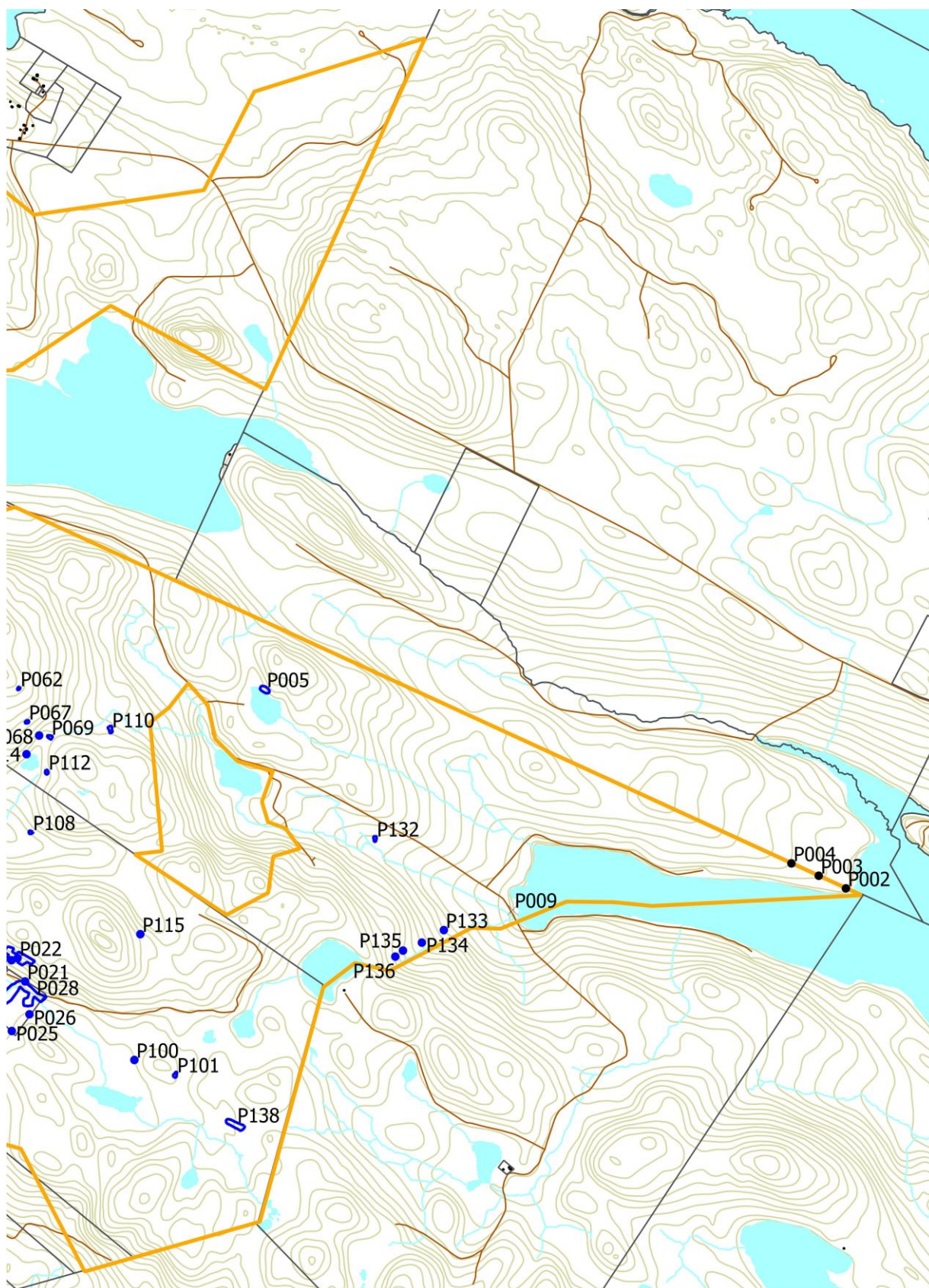
Tabell 1. Resultat av den kulturhistoriska inventeringen i utredningsområdet Gubbaberget (se även figur 4, 5 och 6 samt bilaga 1).

ID-nr	Socken	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
SoH 224984	Borgsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
SoH 224986	Borgsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P001		Utgår	
P002	Borgsjö/Ramsjö	Gränsmärke	Sentida lämning-Registreras ej
P003	Borgsjö/Ramsjö	Gränsmärke	Sentida lämning-Registreras ej
P004	Borgsjö/Ramsjö	Gränsmärke	Sentida lämning-Registreras ej
P005	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kojgrund, grund till barack, jordkällare, brunn	Övrig kulturhistorisk lämning
P006–008		Utgår	
P009	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Uppgift om
P010		Utgår	
P011	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P012	Borgsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P013	Borgsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P014		Utgår	
P015	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P016	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kojgrund, stallgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P017–020		Utgår	
P021	Ramsjö	Naturföremål/-bildning med tradition Bläckningar varav en med stämpling	Övrig kulturhistorisk lämning
P022	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, jordkällare	Övrig kulturhistorisk lämning
P023	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P024		Utgår	
P025	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P026	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P027		Utgår	
P028	Ramsjö	Fäbod Husgrunder, röjningsrösen, röjda ytor	Övrig kulturhistorisk lämning
P029–034		Utgår	
P035	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P036	Ramsjö	Område med fossil åkermark Åkerytor, röjningsrösen, terrasseringsar	Övrig kulturhistorisk lämning
P037	Ramsjö	Dammvall	Övrig kulturhistorisk lämning
P038		Utgår	
P039	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P040	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P041	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P042–060		Utgår	
P061	Borgsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P062	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P063	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P064	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning

ID-nr	Socken	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
P065	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P066	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P067	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P068	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P069	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund, stallgrund, spismursrest	Övrig kulturhistorisk lämning
P070	Borgsjö	Kolningsanläggning Kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P071	Ramsjö	Kolningsanläggning Kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P072–099		Utgår	
P100	Ramsjö	Kolningsanläggning Kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P101	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P102–107		Utgår	
P108	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P109		Utgår	
P110	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P111		Utgår	
P112	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P113		Utgår	
P114	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P115	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P116	Borgsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P117	Borgsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P118	Borgsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P119	Borgsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P120		Utgår	
P121	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, baracker	Uppgift om
P122–131		Utgår	
P132	Ramsjö	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P133	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P134	Ramsjö	Kolningsanläggning, kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P135	Ramsjö	Husgrund, historisk tid, kojgrund	Övrig kulturhistorisk lämning
P136	Ramsjö	Kolningsanläggning. Kolbotten, resmila	Övrig kulturhistorisk lämning
P137	Ramsjö	Ristning, medeltid/historisk tid På träd, text och årtal	Övrig kulturhistorisk lämning
P138	Ramsjö	Naturföremål/-bildning med tradition. Bläckningar	Övrig kulturhistorisk lämning

Figur 4. Karta över utredningsområdets västra del med de registrerade lämningarna markerade. Utredningsområdet markerat med orange, fastighetsgränserna i grått, blå markering=övrig kulturhistorisk lämning, svart markering=sentida lämning och svart kryss=uppgift om och ej återfunnen lämning. Skala cirka 1:37 000.

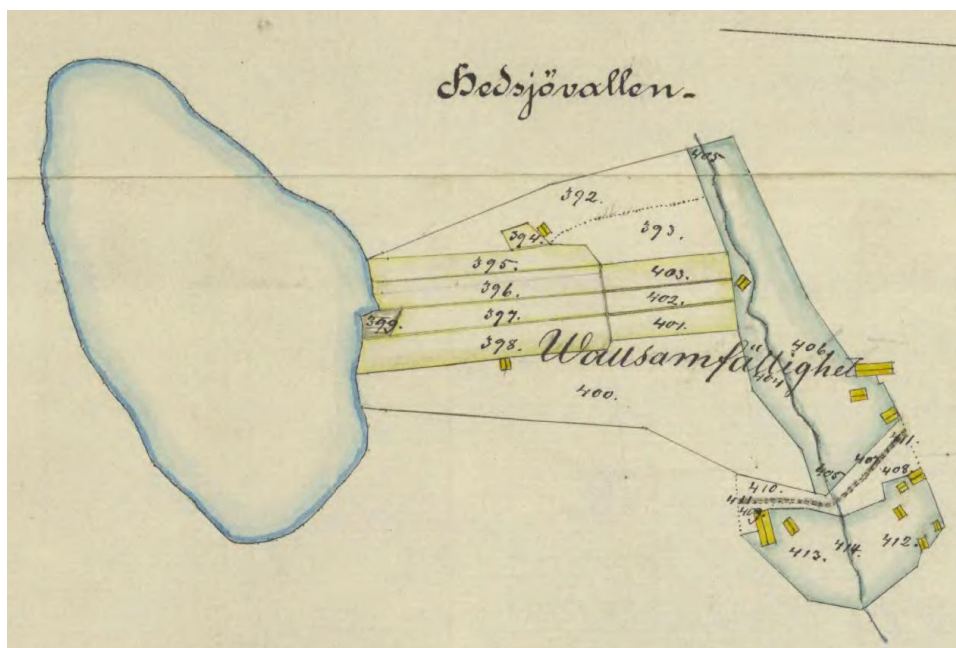

Figur 5. Kartan över utredningsområdets östra del med de registrerade lämningarna markerade. Utredningsområdet markerat med orange, fastighetsgränserna i grått, blå markering=övrig kulturhistorisk lämning, svart markering=sentida lämning och svart kryss=uppgift om och ej återfunnen lämning. Skala cirka 1:37 000.

Fossil åkermark

Fossil åker är en varaktigt övergiven åkermark formad genom äldre tiders brukningsmetoder (Blomqvist 2007; Olsson 2008). Varaktigt övergiven åkermark från senare tid brukar registreras som övrig kulturhistorisk lämning.

Strax nordväst om Hedsjövallen finns ett område med sex plana och blockformiga åkerytor omgivna av röjningsrösen och röjningssten (P036). Kring några av åkerkanterna finns avsatser och/eller terrasskanter. Delar av denna åker finns redovisad på ekonomiska kartan från 1957. Edvin Johnsson i Stugutjärn benämnde området med fossil åkermark för *Päråkern* och berättade att det närliggande Hedsjövallen beboddes in på 1930-talet (Johnsson muntlig uppgift 2012-07-30, se nedan rubrik *Fäbodlämningar*).

Figur 6. Utsnitt ur laga skifteskarta från 1888 (21-ram-165) över Hedsjövallen (P028) vid Valltjärnen som visar omfattningen på bebyggelsen samt åkermarken. Av de 13 byggnader som är redovisade på kartan återfanns rester efter tio vid inventeringstillfället. Även spår efter vall- och odlingsytor gick att avgränsa vid registreringstillfället.

Fäbodlämningar

Fäbodar var utmarksbebyggelse till en gård eller by avsedd för säsongvist utnyttjande av bete och ibland även odling (Blomqvist 2007; Olsson 2008). Har inte fäboden belägg från 1700-talet eller tidigare så registreras den som övrig kulturhistorisk lämning. De äldsta skriftliga beläggen för fäbodväsendet i Västernorrland är från 1558 men det finns arkeologiskt framtaget, dock diskutabelt, material från bland annat Jämtland som visar att fäboddriften kan ha uppstått under 700–1000-talet (Jansson m.fl. 1989; Carlsson m.fl. 2001; Larsson 2009).

I utredningsområdet finns en fäbod, Hedsjövallen (P028). Inom fäbodvallen finns husgrunder, röjda ytor och röjningsrösen. Fäboden är redovisad på en avvitringskarta från 1852 (21-ram-117) samt en laga skifteskarta från 1888 (21-ram-165). På 1888 års karta är 13 hus utritade (figur 6). På ekonomiska kartan från 1957 finns tre byggnader markerade. Vid inventeringen 2012 återfanns 10 husgrunder eller ruiner efter byggnader. Hedsjövallen var året-runt-bebodd på 1920- och 1930-talen och en stuga användes till övernattningsav bland annat skogshuggare fram på 1960–70-talet (Johnsson muntlig uppgift 2012-07-30; Jönsson 2007).

Gränsmärken

Gränsmarkeringar mellan fastigheter, byar, socknar, landskap eller län kan bestå av lagda rösen alternativt enstaka kantställda eller resta stenar (Blomqvist 2007; Olsson 2008). Inom Gubbaberget noterades tre stenrösen med mitt- eller hjärtsten (figur 7). Alla tre ligger i en befintlig länsgräns mellan Gävleborg och Västernorrlands län. Gränsmärken i befintlig fastighetsgräns skall enligt direktiv från RAÄ inte registreras därför att de anses vara i bruk. Således har gränsmarkeringar inte prioriterats vid fältrekognosceringen och det är troligt att det finns betydligt fler gränsmarkeringar i utredningsområdet än de som redovisas här. Bland annat finns det uppgifter om ett gränsmärke på Landsråberget i utredningsområdets nordvästra del (Hellbom 1984). Endast de som slumpmässigt påträffats under fältarbetet har dokumenterats. Dessa sentida lämningar kommer inte att inrapporteras till FMIS.

*Figur 7. P003. Gränsmärke bestående av ett mindre stenröse med en rödmålad och kantställd sten i mitten. En ledtråd om gränsmärkets ålder skulle vara om den ursprungligen byggdes för att markerar gränsen mellan Västernorrland och Gävleborgs län eller mellan landskapen Medelpad och Hälsingland.
Foto Britt-Marie Hägerman.*

Husgrunder från historisk tid

Till denna kategori hör ensamliggande rester eller ruiner efter byggnader från historisk tid, såsom hus- och kojgrunder, jordkällare, stallgrunder och spismursrösen (Blomqvist 2007; Olsson 2008). De registreras vanligen som övrig kulturhistorisk lämning.

I utredningsområdet finns rester efter 28 kojor/baracker som använts vid skogsarbete och/eller kolning (se nedan rubrik *Kolningsanläggningar* och *Områden med skogsbrukslämningar*). Två kojor/baracker som finns på ekonomiska kartan från 1957 och 1966 kunde inte återfinnas (P009 och P121). De är registrerade som uppgift om.

De äldsta skogskojorna var små, ofta inte mer än 2,5 meter långa och 2 meter breda. Innanför väggarna, som var täckta med mossor, ris och jord, fanns plats för en sovbräda och en enkel spis av kallmurad natursten (Forsberg 1955). Små enkla kojor har byggts fram till nyligen och för skilda ändamål. I takt med skogsbrukets och flottningens expansion från mitten av 1800-talet byggde man större och rejälare timmerkojor, dock även de utan fönster och med jordgolv. Eldstaden byggdes med kallmurad sten alternativt bestod av en eldpall, en timrad låda fylld med jord. Ofta var ett stall för hästarna sammanbyggt med kojan (Forsberg 1955). Skogsbaracken slog igenom under början av 1900-talet. De bestod av en eller två rum, hade brädgolv, fönster samt en öppen spis av sten och/eller tegel alternativt en järnspis eller kamin. Baracken och stallet var lätta att ta isär och därmed flyttbara (Forsberg 1955).

Kojor av olika slag blev överflödiga under andra hälften av 1900-talet då mekaniseringen samt utbyggnaden av skogsvägar möjliggjorde daglig pendling till och från arbetsplatsen i skogen (Forsberg 1955).

Kolningsanläggningar

Kolningsanläggningar är lämningar efter framställning av kol och de registreras vanligen som övrig kulturhistorisk lämning (Blomqvist 2007; Olsson 2008). I utredningsområdet framkom 33 kolbottnar, det vill säga rester efter resmilor, varav 18 med intilliggande kojgrund samt jordkällare eller stallgrund (se ovan rubrik *Husgrunder från historisk tid* och nedan *Områden med skogsbrukslämningar*).

Förr behövdes träkol vid framställning och bearbetning av järn och från mitten av 1600-talet till slutet av 1800-talet var de största konsumenterna av träkol i Västernorrland och Hälsingland de olika järnbruken. Under andra världskriget blev träkol åter en strategiskt viktig råvara och inhemsk produktion uppmuntrades. Efter 1945 satte importen av billig koks från utlandet punkt för kolningsepoken i Sverige (Loeffler 2007). Ett exempel på det kan vara den kolhög som aldrig togs tillvara och som ligger intill kolbotten P064.

Figur 8. P021 (till vänster) och P138 (till höger) är runda stämpelbläckor vilka var Svartviks AB:s (numera SCA:s) bomärke. Foto David Loeffler och Britt-Marie Hägerman.

Naturföremål/-bildning med tradition

Naturföremål eller naturbildning med tradition är exempelvis träd eller flyttblock till vilket ålderdomligt bruk, sägen, tradition eller märkligt historiskt minne är knutet (Blomqvist 2007; Olsson 2008). De registreras endast om de bedöms som särskilt märkliga och bevarandevärda ur kulturhistorisk och/eller vetenskaplig synvinkel.

En tall invid Hedsjövallens fäbod samt ett flertal tallar i ett område längst i sydöst har bläckor med inhuggna cirkelstämplar (figur 8). Tidigare var det så att träd som skulle avverkas först bläckades och sedan stämplades med ett bomärke. De olika bolagen hade sina egna stämplar, och cirkeln som förekommer i utredningsområdet var Svartviks AB:s, senare SCA:s, bomärke (Jonsson 1999).

Områden med Skogsbrukslämningar

Platser med minst två intill varandra liggande lämningar efter skogsbruk, exempelvis en koja, barack, stall, jordkälla, brunn, kolbotten och/eller tjärdal, betecknas som *Områden med Skogsbrukslämningar* (Blomqvist 2007; Olsson 2008). I utredningsområdet framkom 21 områden med skogsbrukslämningar, de flesta bestående av en eller två kolbottnar med intilliggande kojgrund och stall.

Ristning, medeltid/historisk tid

Ristning från historisk tid förekommer på bland annat på träd, hus, berghällar och stenblock (Blomqvist 2007; Olsson 2008). Ristningar med enstaka årtal, initialer eller namn som bedöms vara sentida registreras som övrig kulturhistorisk lämning. I utredningsområdet finns en levande tall med en bläcka där någon skurit in UA 96 (P137, se framsidans bild).

Kulturspår i träd (Biologiska kulturlämningar)

Kulturspår i träd betraktas idag inte som kulturhistorisk lämning och har således inte prioriterats vid fältrekognoseringen och därmed inte dokumenteras. Dock har platsen för de under fältarbetet slumpmässigt påträffade noterats (tabell 2). Dessa sentida lämningar kommer inte att rapporteras till FMIS. Tjugotre träd med huggmärken alternativt urhuggningar återfanns i utredningsområdet, på högstubbar, torrakor och levande träd. Huggmärke är märke efter ett eller ett fåtal yxhugg. Urhuggningarna består av många, djupa yxhugg runtom hela stammen. Huggmärken/urhuggningar kan vara spår efter taxning eller katning. Inom ett skogsbeklätt område i Mattesesmyran återfanns ett flertal björkar med huggmärken (endast fyra noterades). En stor del av björkarna i det området har utväxter i form av vrilar/masurbildningar. Av vrilar har tillverkats skålar, bunkar och silar vilket är den troliga förklaringen till alla huggmärkena i björkarna vid Mattesesmyran. Biologiska kulturlämningar äger idag inget lagligt skydd men är trots det bevaringsvärda, de visar på en typ av skogligt bruk som nu är försvunnet (Bergman 2011; Ljung 2011).

Tabell 2. Koordinater på de träd med kulturspår som slumpmässigt påträffades under fältrekognoseringen. Koordinatsystem RT 90 2,5 gon V.

Biologisk kulturlämning	X	Y
Huggmärken (taxning) i torrstubbe	6909833	1504453
Huggmärke i brandskadad torrstubbe	6906444	1507696
Huggmärke i torrstubbe (befintlig länsgräns)	6906437	1508112
Urhuggningar i torrstubbe	6907639	1504423
Urhuggning i torrstubbe	6905873	1505049
Huggmärken i brandskadad torraka	6910757	1501349
Huggmärken i torrstubbe	6909854	1502296
Huggmärke i torraka (på Hedsjövädden)	6905558	1502547
Huggmärke i torraka (på Hedsjövädden)	6905567	1502540
Huggmärke i levande björk (intill kolbotten P100)	6905196	1503504
Huggmärke i levande björk	6905227	1503538
Huggmärken i levande björk	6905126	1503629
Huggmärken i levande björk (intill kolbotten P101)	6905102	1503768
Huggmärken i torraka	6904649	1504086
Huggmärken i brandskadad torraka	6910570	1499575
Huggmärken i torrstubbe	6910564	1499669
Huggmärken (taxning) i torrstubbe	6910541	1499735
Huggmärken i brandskadad torrstubbe	6910442	1499919
Huggmärke i brandskadad torrstubbe	6910405	1499997
Huggmärke i torrstubbe	6910471	1499474
Huggmärken i brandskadad torraka	6909231	1499142
Huggmärke i brandskadad torrstubbe	6910665	1499125
Huggmärke i brandskadad torrstubbe	6907287	1502804

Några observationer angående inventering och fältfångst

På både generalstabskartan samt de ekonomiska kartbladen finns redovisat stigar och/eller brukningsvägar. Många av dem är nu försvunna, offer för markberedning eller omvandlade till skogsbilvägar. Vid ett tidigt skede under fältinventeringen blev det uppenbart att flera av de registrerade kolbottnarna/skogsbrukslämningarna i utredningsområdet ursprungligen legat utmed eller i nära anslutning till de numera försvunna gångstigarna/brukningsvägarna (figur 9). Sträckningen utefter både försvunna och bevarade/omvandlade stigar inventerades systematisk med gott resultat. Både kolbottnar och skogskojor upptäcktes utmed stigarna/brukningsvägarna, oftast inom 1–50 meter från stigarna.

Avståndet mellan kolbottnarna uppvisade en viss grad av regelbundenhet oavsett om de låg utefter en numera försvunnen/omvandlad alternativt befintlig stig/brukningsväg eller inte. Förklaringen till regelbundenheten hör troligen samman med skogens bonitet och milans storlek. Den genomsnittliga virkesvolymen vid en slutavverkning är cirka 213 m³ virke/hektar (www.slu). Om man räknar med att cirka 60 % går till sågtimmer kan 40 % eller 85,2 m³ kan användas till kolning. En normalstor mila innehåller 120–150 m³ ved (www.skogsmuseum) vilket innebär att varje mila behöver en virkesfångst på 1,5–2 hektar skog beroende på boniteten och storleken på milan. Det motsvarar en radie på 70–80 meter runt varje mila. Det i sin tur stämmer tämligen väl överens med de uppgifter som anges av både Lindman och Bergström som uppger en radie på 75–200 meter runt varje mila (Lindman 1940; Bergström 1955).

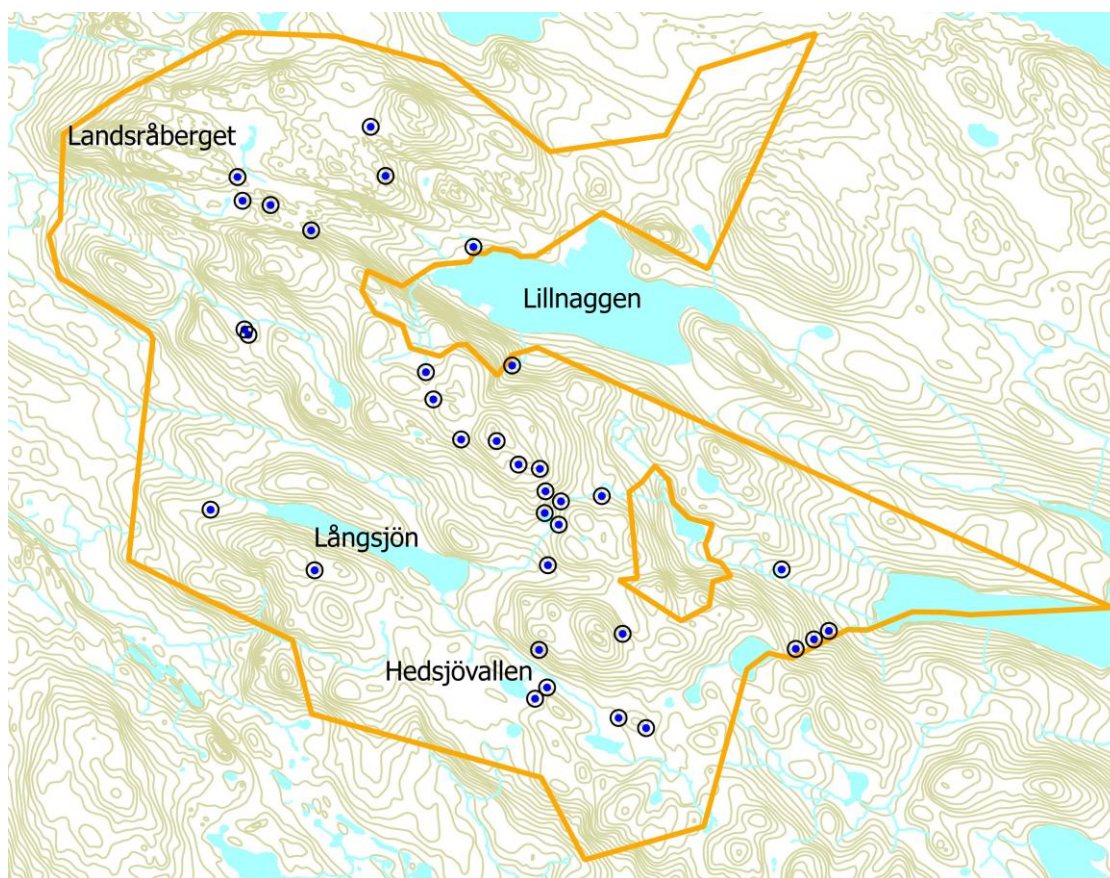
Ovanstående uppgifter stämmer förbluffande väl med avståndet mellan de kolningsanläggningar som påträffades i utredningsområdet då de flesta ligger 150–500 meter från varandra.

Figur 9. Generalstabskartan 78 Ramsjö från 1919. Längs stigen över Långsjökölen hittades två kolningsanläggningar (P040 och P041, blå markering) med var sin koja. Bägge låg intill eller nära den stig som idag är helt försvunnen genom avverkning, markberedning och plantering av contorta. Det är inte osannolikt att det kan finnas fler oupptäckta kolningsanläggningar utmed denna och andra liknande stigar i utredningsområdet (orange heldragen linje). Skala cirka 1:30 000.

Utifrån ovan redovisade rön kan flera värdefulla observationer dras beträffande inventering av dylika lämningar. Det första är att man i fält bör följa upp, i mån av tid, alla stigar/bruksvägar som finns redovisade i det äldre topografiska kartmaterialet. Föreliggande studie visar att kolbottnar och kojor ofta förekommer nära dem. Enklaste sättet att uppnå det är att digitalisera deras sträckning och ladda ner dem i en GPS mottagare. Det andra är att kolbottnar/kojor återfinns med ett visst regelbundet avstånd från varandra och inte så sällan i sammanhängande stråk. Det betyder att om man hittat några stycken kan man med någorlunda säkerhet formulera en kvalificerad gissning angående riktning och avstånd till nästa kolbotten/koja (figur 10). Det är troligt att en mer noggrann och målinriktad inventering skulle hitta flera lokaler samt sammanbinda och fylla ut tomrummen mellan några av de inom området dokumenterade stråken. En anmärkning som bör beaktas vid en eventuell framtida exploatering av utredningsområdet. Slutligen. Alla vet, eller borde veta, att en fältinventering aldrig är fullständig i den meningen att alla kulturlämningar som finns inom ett område blir upptäckta. I bästa fall, såsom i föreliggande studie, kan man hävda att man hittat och dokumenterat ett representativt urval av områdets kulturhistoriska lämningar

och utifrån den fältfångsten åstadkomma en rättvis beskrivning och bedömning av områdets kulturhistoriska karaktär och kulturvärde.

Figur 10. I utredningsområdet (orange heldragen linje) påträffades både ensamliggande och koncentrationer av kolbottnar (blå punkter) varav en del bildar sammanhängande stråk genom landskapet. Inlagt runt varje kolbotten är en cirkel med en radie på 80 meter. Det motsvarar 2 hektar, en yta som i normala fall innehåller tillräckligt med skog för en mila. Med det som modell bör man kunna formulera en kvalificerad gissning (beroende på terrängen) om riktning och avstånd till nästa kolbotten/koja. Det är troligt att en mer noggrann samt målinriktad inventering kan sammanbinda och fylla ut tomrummen mellan några av stråken - en anmärkning som bör beaktas vid en eventuell framtida exploatering av utredningsområdet. Skala cirka 1:75 000.

Markanvändning, ortnamn, historiska kartor och bebyggelse

De tidigaste historiska belägg för bebyggelse berör byn Grundsjön som ligger strax utanför utredningsområdet och som troligen upptogs omkring 1604. Grundsjön har sitt ursprung i den skogsfinnska kolonisationen som ägde rum i Medelpad under slutet av 1500-talet och början av 1600-talet (Gothe 1945; Wedin 1991). En del namn i utredningsområdet visar på den skogsfinnska närvaron, exempelvis Kackalammsmyran och Tillammsmyrorna. Andra namn visar skogsfinnska aktiviteter, till exempel namn som innehåller *rönningen/brännan* såsom Brännbergsrönningen och Brännberget (Wedin 1999). Vid en studie i naturreservatet Helvetesbrännan (35 kilometer nordväst om utredningsområdet) kunde den skogsfinnska kolonisationen avläsas genom en kraftig ökning av skogsbränder (Jonsson 1999).

I och kring utredningsområdet är en del av myrmarkerna och höjdområdena namngivna, de flesta med belägg från 1900-talet. De enda med äldre dateringar är sjöarna Lillnaggen och Stornaggen (eller Naggen) med skriftligt belägg från 1689 respektive 1697 (SOFI). De flesta namn som finns på kartorna är naturnamn som berättar om platsens naturegenskaper men

inte så mycket om deras kulturegenskaper. Flera namn på Medelpadsidan syftar på den verksamhet som bedrivits utifrån Hedsjövallens fäbod, såsom Storrallmyran, Lillvallmyran, Gammelvalltjärnen, Valtjärnen och Vallberget. Hedsjövallen återfinns i kartmaterial från 1852 (21-ram-117).

Den äldsta topografiska kartan över området, generalstabskartan, utgavs 1919. Vid tiden för kartläggningen fanns inga byggnader eller andra verksamheter i utredningsområdet förutom en husmarkering på Hedsjövallen (som på generalstabskartan kallas *Hedbergsvallen*).

Även ekonomiska kartan från 1957–67 visar bebyggelse endast vid Hedsjövallen bortsett från några kojor och skogshuggarbaracker. Idag finns ingen bebyggelse i utredningsområdet. Jiingevaerie sameby har förvinter- och vinterbete i området (IRENMARK). Dock upphörde vinterflyttningarna till och från kusten under mitten av 1930-talet (Vedin 2000). Inga spår efter denna verksamhet återfanns under fältreknosceringen.

Kulturmiljöer och riksintressen

Det finns inga kulturmiljöer eller riksintresseområden i utredningsområdet. De närmaste är riksintresseområdena Ljungans dalgång, cirka 2 mil norr om utredningsområdet, och Holmsjöområdet cirka 1,8 mil väst om utredningsområdet.

Utredningsområdets kulturhistoria och kulturvärden

Ortnamnen, det historiska kartmaterialet, de genom fältarbetet registrerade kulturhistoriska lämningarna (fäbodvallen, kolbottnar, kojor, baracker och stämplingsbläckor) samt de sentida lämningarna (gränsmärken i befintlig gräns och kulturspår i träd) visar tydligt att utredningsområdet har använts som utmarksområde under historisk tid, främst i samband med jordbrukets och skogsbrukets utveckling under 1800- och 1900-talet.

Sårbarhetsanalys och kulturmiljöpåverkan

Ur kulturmiljösynpunkt är lämningarna inom utbredningsområdet varken sällsynta eller speciella. Med andra ord, utredningsområdet innehåller lämningar som är tidstypiska för liknande utmarksområden i Norrland. I den meningen är utredningsområdet knappast sårbart för en vindkraftsutbyggnad. Däremot, på objektsnivå, finns lämningar och mikromiljöer av kulturhistoriskt intresse som behöver beaktas i den fortsatta planeringen. En sådan mikromiljö är närområdet kring Hedsjövallen (figur 4) där det finns en sammansättning av olika lämningstyper (fäbodvallen med olika typer av husgrunder, kolbottnar, en bläckad tall och fossila åkrar) som tillsammans bildar en karaktäristisk kulturmiljö av utmarkstyp. Denna kulturmiljö skulle fragmenteras om vägar eller vindkraftverk anlades för nära och/eller mellan de olika och enskilda kulturelementen som området inbegriper. En annan mikromiljö är det radband av kolbottnar och skogskojor som ligger mellan Hedsjövallen och Lillnaggen (se figur 4 och 10). Tillsammans utgör de en enhetlig kulturmiljö som skulle fragmenteras om vägar och vindkraftverk anlades för nära.

Åtgärdsförslag

Föreliggande utredning har visat att i utredningsområdet finns 49 lokaler bestående av övriga kulturhistoriska lämningar (kolbottnar, husgrunder/kojor/baracker, en fäbod, fossil åkermark, en dammvall och en tall med bläckor samt ett område med stämpelbläckor). Utöver dem har två uppgifter om (en koja och en lokal med några baracker), tre sentida lämningar (gränsmärken i befintlig gräns) och 26 lokaler med kulturspår i träd (biologiska kulturlämningar) noterats.

Övriga kulturhistoriska lämningar regleras av 30 § i Skogsvårdslagstiftning från 2010 som föreskriver att hänsyn ska visas gentemot dem i den utsträckningen att den pågående markanvändningen inte avsevärt försvåras (Skogsstyrelsen 2012). Vad som avses med begreppen *hänsyn* och *försvåras* specificeras inte i lagtexten vilken får karaktär av en

gummiparagraf som kan tolkas efter behov och behag. Enligt Norstedts Svenska ordbok definieras *hänsyn* som ... *medvetenhet om vikten av måttfullt uppträdande i syfte att ej skada eller störa omgivningen...* (Norstedts 1999). Synonymen innefattar begreppen *omtanke, aktning, respekt, finkänslighet, skonsamhet* och *medkännande* (Strömberg 2000). Synonymer på ordet *försvåras* innefattar begreppen *förvärra, komplicera* samt *att lägga hinder i vägen för* (Strömberg 2000).

Ingrepp i eller i närheten av övriga kulturhistoriska lämningar är inte tillståndspliktigt enligt kulturmiljölagen och sentida och biologiska lämningar anses idag inte vara av antikvariskt intresse och äger därmed inget skydd. Likväl är det önskvärt, om inte obligatoriskt, att hänsyn visas gentemot alla lämningar; övriga, sentida och biologiska, därför att kulturlämningsbegreppet är elastiskt. Det som idag ringaktas kan utgöra morgondagens övriga kulturhistoriska lämningar respektive morgondagens fornlämningar (Jensen 2006; Sandström 2009).

Om ingrepp i eller nära de övriga, sentida och biologiska lämningarna kan undvikas bör så ske. Det anses här att kulturmiljövårdens intressen tillgodoses bäst genom att alla lämningar, oavsett antikvarisk status, bevaras och/eller skyddas från intrång. I de flesta fall kan det åstadkommas genom att buffertzoner upprättas kring dem.

Många av de ensamliggande lämningarna i utredningsområdet kan samsas med ingrepp i deras närhet enbart genom att hänsyn visas, det vill säga att de helt enkelt får vara ifred. Andra ensamliggande lämningar skyddas bäst från yttre påverkan genom att en buffertzon på 50–100 meter upprättats omkring dem i syfte att dämpa audio-visuell påverkan från närliggande vindkraftverk och tillfartsvägar. Speciellt känslig är mikromiljön kring Hedsjövallen och radbandet med kolbottnar och skogskojar som ligger mellan Hedsjövallen och Lillnaggen (se ovan samt figur 4 och 10). Det bör undvikas att anlägga vägar och anläggningar för nära och/eller mellan de olika och enskilda lämningarna som tillsammans bildar de två mikromiljöerna.

Under förutsättning att vindparkens utformning inklusive vägar anpassas till kulturlämningarna föreslås inga ytterligare antikvariska åtgärder med anledning av den planerade vindparken.

Referenser

Publikationer och rapporter

- Bergman, Ingela. 2011. *Kulturspår i träd*. Anvarat nr 1. Silvermuseet. Arjeplog.
- Bergström, Hilding. 1955. *Handledning i milkolning: på uppdrag av Jernkontoret*. Jernkontoret. Stockholm.
- Blomqvist, Malin. 2007. *Informationssystemet för fornminnen – lista med lämningstyper och antikvariskt praxis. Version 3.4*. Riksantikvarieämbetet. Kunskapsavdelningen. Stockholm.
- Carlsson, Annika och Jonsson, Ritha. 2001. *Fäbodan i Västernorrland. Länsstyrelsen i Västernorrlands län*. Härnösand.
- Forsberg, Gunnar. 1955. Skogskojan. En utvecklingshistoria. Ur *Bergsjöbygden 1955*. Bergsjö Hembygdsförening.
- Gothe, Richard. 1945. *Medelpads finnmarker. Kulturhistoriska undersökningar om finsk bosättning i mellersta Norrland under 15-, 16- och 1700-talen*. Författarens förlag. Stockholm.
- Hellbom, Algot. 1984. *Medelpads sydgräns. Med huvudvikt på medeltiden och 1500-talet*. Skrifter utgivna av Johan Nordlander-sällskapet, nr 5. Umeå.
- Jansson, Ingvar och Raihle, Jan. 1989. *Fäbodstället, hotad miljö. En skrift om vård av byggnader och miljö*. Riksförbundet för hembygdsvård. Östersund.
- Jensen, Ola W. 2006. *Fornlämningsbegreppets historia: en exposé över 400 år*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Jonsson, Peter. 1999. *Helvetesbrännan. Brandhistorik, kulturhistoria och naturskogskvalitet*. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Samhällsbyggnadsenheten. Miljöanalys och Naturvård. Publikation 1999:2.
- Jönsson, Leif. 2007. *Herodes vägar*. Örebro.
- Larsson, Jesper. 2009. *Fäbodväsendet 1550–1920. Ett centralt element i Nordsveriges jordbrukssystem*. Jamtli förlag. Östersund.
- Lindman, Kristian. 1940. *Handbok i kolning*. G. A. Petterssons förlag. Bodafors.
- Ljung, Tomas. 2011. *Fäbodskogen som biologiskt kulturarv. Betande boreala skogars innehåll av historisk information och biologisk mångfald – en studie av fyra fäbodställen i Dalarna*. CBM:s skriftserie 49. Centrum för biologisk mångfald.
- Loeffler, David. 2007. Skog och historia. Människan och miljö i Överkalix under 9000 år. *Överkalix hembygdsförenings årsbok 2007*. Överkalix.
- Norstedts svenska ordbok. 80 000 ord och fraser utarbetad vid Språkdata, Göteborgs universitet*. 1999. Norstedts ordbok. Stockholm.
- Olsson, Anna-Lena (red.). 2008a. *Handledning för inventering och dokumentation av forn- och kulturlämningar för FMIS. Version 1.0*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Olsson, Anna-Lena (red.). 2008b. *Handledning för inventering och dokumentation av forn- och kulturlämningar för FMIS. Exempelsamling. Version 1.0.* Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Renströms arkitektkontor. 1995. *Inventering av fäbodvallar i Ljusdals kommun. Del V Ramsjö socken.* Renströms Arkitektkontor. Bollstabruk.

Skogsstyrelsen. 2012. *Skogsvårdslagstiftning 2010. Gällande regler 1 september 2010.* Skogsstyrelsen. Jönköping.

Sandström, Inger. 2009. *Kultur- och fornminnesinventering i skogsmark. Rapport över forn- och kulturminnesinventering inom fastigheten Sösjö 1:1, Kall socken, Åre kommun, Jämtlands län.* Skogsstyrelsen. Krokom.

Strömberg, Alva. 2000. *Stora synonymordboken.* Andra helt omarbetade upplagan. Strömbergs. Stockholm.

Vedin, Eva. 2000. *Samer i västra Medelpad. En undersökning om samiska kontakter i Torps och Borgsjö socken.* Uppsala universitet, Institutionen för etnologi. B-uppsats.

Wedin, Maud. 1991. *Finnbebyggelsen i Ånge kommun.* Kulturnämnden, Ånge kommun.

Wedin, Maud. 1999. De skogsfinska namnen i Borgsjö. Ur *Borgsjöbygden*. Borgsjö Hembygdsförenings årsskrift.

Muntliga uppgifter

Edvin Johnsson, Stugutjärn 20, 8230 46 Ramsjö, 2012-07-30.

Historiskt kartmaterial

Rikets allmänna kartverk. Generalstabskartan. 1919. 78. Ramsjö. Skala 1:200 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17F 1j Hedsjö. 1957. Skala 1:10 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17F 2j Vandeln. 1967. Skala 1:10 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17G 0a Stagelås. 1957. Skala 1:10 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17G 1a Hedsjövallen. 1957. Skala 1:10 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17G 1b Naggen. 1966. Skala 1:10 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17G 2a Grundsjön. 1967. Skala 1:10 000.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan 17G 2b Hångstaörn. 1967. Skala 1:10 000.

Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 22-bor-165, Västernorrlands län, Borgsjö socken, Ånge. Avvittring. 1859.

Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 21-ram-117, Gävleborgs län, Ramsjö socken, Ljusdal. Avvittring. 1852.

Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 21-ram-115, Gävleborgs län, Ramsjö socken, Ljusdal. Avvittring. 1862.

Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 21-ram-165, Gävleborgs län, Ramsjö socken, Ljusdal.
Laga skifte. 1888.

Internet

BBR Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. www.bebyggelseregistret.raa.se.
2012-06-29.

FMIS Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem. www.fmis.raa.se/fmis.
2012-06-28.

IRENMARK Rennäringens markanvändning och riksintressen. www.gis.lst.se. 2012-06-29.

KOTTEN Registrerade kulturhistoriska lämningar i Skogsstyrelsens databas
www.skogsstyrelsen.se.

LIBRIS Kungliga Bibliotekets nationella bibliotekssystem. <http://libris.kb.se>. 2011-09-05.

LMV Lantmäteriets historiska karttjänst. www.lantmateriet.se. 2012-06-28.

Länsmuseet Gävleborgs föremålsdatabas. http://sofie.xlm.se/fm_sok. 2012-07-12.

RIKMV Riksintresseområden för kulturmiljövården. www.gis.lst.se. 2012-06-29.

SHM Statens historiska museums fynddatabas. www.historiska.se. 2012-06-29.

SOFI Institutet för språk och folkminnets ortnamnsdatabas. www.sofi.se. 2012-06-29.

VITALIS Vitterhetsakademiens biblioteks huvudkatalog. <http://vitalis.raa.se>. 2011-09-05.

www.slu.se/sv/om-slu/fristaende-sidor/aktuellt/alla-nyheter/2011/9/virkesforradet-fortsatter-att-oka-enligt-riksskogstaxeringen-vid-slu/. 2012-09-12.

www.skogsmuseum.w.se/map_7_kolmila.htm. 2012-09-11.

Tekniska och administrativa uppgifter

Murberget Länsmuseum Västernorrlands dnr: 2012/190

Län: Västernorrland och Gävleborg

Landskap: Ångermanland och Hälsingland

Kommun: Ånge och Ljusdal

Socken: Borgsjö och Ramsjö

Utredningsområde yta: 3 881,1 hektar

Fornlämningar, RAÄ nr: ---

Skog och Historia: objekt nr 224984 Kojruin
objekt nr 224986 Kolbotten

Ekonomiska kartblad: 17F 1j Hedsjö
17F 2j Vandeln
17G 0a Stagelås
17G 1a Hedsjövallen
17G 1b Naggen
17G 2a Grundsjön
17G 2b Hångstaörn

Koordinatsystem: RT 90 2,5 gon V, RH00

Höjdvärden: 355–529 m.ö.h.

Kartering: programvara Quantum GIS, www.qgis.org

Uppdragsgivare: Pöyry SwedPower AB, Västra Kvarngatan 64, 611 32 Nyköping.

Undersökningstid: 16 juli–10 augusti 2012

Personal från Murberget Länsmuseum Västernorrland: Britt-Marie Hägerman, David Loeffler
och Annika Söderlind

Rapportsammanställning: Britt-Marie Hägerman, David Loeffler och Annika Söderlind

Dokumentationsmaterialet förvaras på Murberget Länsmuseum Västernorrland.

Bilagor

Bilaga 1. Beskrivningar

SoH 224984 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 2a Grundsjön Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 485-490	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (VNV-ÖSÖ) och 0,4-0,7 m h. I mitten en försänkning, kvadratisk, 2x2 m (VNV-ÖSÖ) och 0,3 m dj. I ÖSÖ kortsidan är en spismursrest, oformlig, 2x1,5 m (NNÖ-SSV) och 1,5 m h, av delvis kallmurade och otuktade stenar, 0,1-0,4 m st. Spismurens ÖSÖ sida består av ett stenblock, 3x2 m (NNÖ-SSV) och 1,6 m h. Ovanpå stenblocket är ett jakttorn. Kring kojgrundens NNÖ, VSV och SSV sidor är 4 gropar, oregelbundna till rektangulära, 1,5-3 m l, 1-1,5 m br och 0,4 m dj. Beväxt med smågranar och lövsly. Orientering: Ligger ca 35 m NNÖ om kojgrund, se SoH 224986. Terräng: NV-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Referenser: Skog och Historia objekt nr 224984. Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6911095 Y 1501074 N 6909232 E 542807
SoH 224986 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 2a Grundsjön Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 510-515	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i NV-sluttning, rund, 13 m diam, NV halvan 0,1 m h och SÖ halvan 0,2-0,3 m dj. Ställvis kring kanten gropar, oregelbundna, 3-5 m l, 1-3 m br och 0,1-0,7 m dj. Beväxt med ett 30-tal granar, sly och några lövträd. Orientering: Ligger ca 35 m SSV om kojgrund, se SoH 224984. Terräng: NV-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Referenser: Skog och Historia objekt nr 224986. Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6911066 Y 1501042 N 6909203 E 542775
P001	utgå		

P002 Socken: Borgsjö/Ramsjö Kommun: Ånge/Ljusdal Kartblad: 17G 1b Naggen Fastighet: Lillnaggen 1:1/ Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 355-360	Gränsmärke	Gränsmärke i befintlig gräns, rund, 1 m diam och 0,3 m h, bestående av 6 synliga, otuktade och delvis övermossade stenar, 0,2-0,3 m st, samt en rödmålad visarsten, 0,5 m h, 0,2 m br (NV-SÖ) och 0,15 m tj. Beväxt med blåbärsris. Orientering: I befintlig länsgräns (NV-SÖ) mellan Gävleborgs län och Västernorrlands län och ca 30 m VNV om Hedsjöviken, sjön Lillnaggen. Terräng: SÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-07-17 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Sentida lämning Registreras ej X 6906346 Y 1508294 N --- E ---
P003 Socken: Borgsjö/Ramsjö Kommun: Ånge/Ljusdal Kartblad: 17G 1b Naggen Fastighet: Lillnaggen 1:1/ Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 355-360	Gränsmärke	Gränsmärke i befintlig gräns, oval, 1x1,2 m (VNV-ÖSÖ) och 0,3 m h bestående av 6 synliga, otuktade och delvis övermossade stenar, 0,15-0,5 m st, samt en rödmålad visarsten, 0,2 m h, 0,2 m br (NV-SÖ) och 0,3 m tj. Beväxt med lingonris. Orientering: I befintlig länsgräns (NV-SÖ) mellan Gävleborgs län och Västernorrlands län. Terräng: SÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-07-17 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Sentida lämning Registreras ej X 6906430 Y 1508111 N --- E ---
P004 Socken: Borgsjö/Ramsjö Kommun: Ånge/Ljusdal Kartblad: 17G 1b Naggen Fastighet: Lillnaggen 1:1/ Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 365-370	Gränsmärke	Gränsmärke i befintlig gräns, oregelbunden, 1x1,2 m och 0,4 m h bestående av 9 synliga, otuktade och delvis övermossade stenar, 0,2-0,5 m st, samt en rödmålad visarsten, 0,5 m h, 0,4 m br (NV-SÖ) och 0,2 m tj. Beväxt med blåbärsris. Orientering: I befintlig länsgräns (NV-SÖ) mellan Gävleborgs län och Västernorrlands län. Terräng: SÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-07-17 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Sentida lämning Registreras ej X 6906512 Y 1507926 N --- E ---

P005 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 435-445	Område med skogsbrukslämningar Husgrund, historisk tid Jordkällare Brunn	Område med skogsbrukslämningar, 70x40 m (NV-SÖ), bestående av 1 kojgrund, 1 barackgrund, 1 jordkällare och 1 brunn. Kojgrund, rektangulär, 8x7 m (VNV-ÖSÖ) och 0,2-0,4 m h, av helt övertorvade syllstockar, uppskattningsvis 0,2 m diam. I mitten rest efter spispall, kvadratisk, 2x2 m (VNV-ÖSÖ) och 0,2 m h, av helt övertorvade stockar, uppskattningsvis 0,2 m diam, och tegelstenar. Beväxt med ett 10-tal granar och ett 10-tal björkar. 15 m ÖSÖ om denna är: Grund efter skogsbarack, rektangulär, 8x5 m (NV-SÖ) och 0,1-0,7 m h. Den SÖ delen består av en gjuten betonggrund, 0,3-0,7 m h och 0,3 m br. Innanför är 4 otuktade syllstenar, 0,3-0,4 m st. Den NV delen består ställvis av en gjuten betonggrund, 0,3-0,7 m h och 0,3 m br, samt av minst 4 gjutna betongplintar, 0,4 m st. Baracken står på en uppbyggd terrass, rektangulär, 12x5 m (NV-SÖ). Terrassens NÖ långsida är delvis ingrävd i den svaga SV-slutningen medan den av jord uppbyggda SV långsidan är förstärkt dels av den gjutna betonggrunden och dels av en kallmurad vägg av otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. Beväxt med 15 björkar, 4 smågranar, 1 en och en massa lövsly. 2 m VSV om kojgrund är: Brunn, kvadratisk, 1x1 m (N-S) och 0,4 m dj. Igenfylld med jord. Längst N insidan syns otuktade stenar, 0,2-0,3 m st, Längst S insidan är en trästock, 0,1 m diam. Beväxt kring kanten av 3 små sälgar. 2 m SÖ om barackgrunden är: Jordkällare, rektangulär, 5x3 m (NÖ-SV) och 0,2-0,3 m h. Innermått är 3x2 m (NÖ-SV) och 0,5 m dj, med kallmurade väggar av otuktade stenar, 0,1-0,6 m st. Beväxt med 1 stor gran, 1 stor björk och ett 10-tal sälgar. Terräng: Kuperad och stenig SV-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Namn Tillammskojan. Referenser: Ekonomiska kartan, 17G 1a Hedsjövallen, 1957. Inventering: 2012-07-17 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-27 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Områdets mitt X 6907667 Y 1504379 N 6905847 E 546153
--	--	--	---

P006-008	utgå		
P009 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G1b Naggen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 365-370	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Koja, uppgift om, enligt ekonomiska kartan, 17G1b Naggen, 1966. Hela området utschaktat i sen tid. Inga spår av kojan återfanns vid inventerings- eller besiktningstillfället. Terräng: Flack och blockig moränplatå intill sjö. Skogsmark (blandskog). Referenser: Plats för koja enligt ekonomiska kartan, 17G1b Naggen, 1966. Inventering: 2012-07-18 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-27 David Loeffler	Uppgift om X 6906203 Y 1506049 N 6904404 E 547840
P010	utgå		
P011 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 460-465	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 6x5 m (NNÖ-SSV) och 0,1 m h, av helt övertorvade syllstockar, uppskattningsvis 0,2 m diam. I mitten rest efter en spispall, kvadratisk, 2x2 m (NNÖ-SSV) och 0,5 m h, av ett 10-tal otuktade stenar, 0,1-0,6 m st, och ovanpå dem ligger plåt och trävirke. 4 m S om grunden på en yta av 7x6 m (N-S) är trävirke, troligen vägg- och bjälkresten efter den nedmonterade kojan. Bevuxen med ett 20-tal granar och 2 stora björkar. Kojan står ovanpå en kolbotten, se P071. Orientering: 10 m N om bäck (N-S) och 15 m ÖÖ om väg (NNÖ-SSV). Terräng: Platå i moränmark. Skogsmark (blandskog). Referenser: Ekonomiska kartan, 17G 1a Hedsjövallen, 1957. Inventering: 2012-07-18 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind. Antikvarisk besiktning: 2012-07-27 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6908703 Y 1502444 N 6906858 E 544206

P012 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 435-440	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 8x6 m (Ö-V) och 0,5-0,7 m h. Innermått, kvadratisk, 3x3 m (Ö-V) och 1 m dj. I V sidan en spismursrest, oregelbunden, 4x3 m (N-S) och 1,3 m h, av otuktade delvis övermossade stenar, 0,1-0,6 m st. Intill SÖ sidan av spismursrest är ett järnrör. Kring grundens utsida är 5 gropar, oregelbundna, 1-3 m l, 1-2 m br och 0,3-0,5 m dj. Bevuxen med 1 tall och 10-tal smågranar. Orientering: 40 m S om bäck (Ö-V). Terräng: SÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (tallplantering). Inventering: 2012-07-18 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind. Antikvarisk besiktning: 2012-07-27 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6909925 Y 1501981 N 6908074 E 543728
P013 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 430-435	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 7x4 m (NV-SÖ) och 0,2 m h, av jord och kring kanten ställvis placerade otuktade syllstenar, 0,3 m st. I N hörnet en spismursrest, oformlig, 2,5 m diam och 0,6 m h, av helt till delvis övertorvade otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. Beväxt med 2 tallar, 3 granar och 3 lövträd. Orientering: 24 m S om bäck (Ö-V). Terräng: SÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (tallplantering). Inventering: 2012-07-18 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind. Antikvarisk besiktning: 2012-07-27 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6909876 Y 1502062 N 6908026 E 543809
P014	utgå		

P015 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 520	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 18 m diam och 0,2-0,4 m h, med ojämn yta. Ställvis kring kanten en vall, 1-2 m br och 0,1-0,2 m h. Beväxt med en myckenhet av gran, 2 tallar och enstaka björkar. Orientering: Ca 50 m SÖ om P016, kojgrund. Terräng: Blockig moränmark mellan två åsar. Skogsmark (kalhygge). Inventering: 2012-07-20 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6907719 Y 1502508 N 6905876 E 544282
P016 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 520-525	Område med skogsbrukslämningar Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Område med skogsbrukslämningar, 20x10 m (NV-SÖ), bestående av 1 kojgrund och 1 stallgrund. Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (NNV-SSÖ) och 0,4-0,8 m h, bestående av 3-4 varv knuttimrad stockar, 0,2 m diam. I mitten samt intill NNV väggens utsida är en spismursrest, rektangulär, 2,5x2 m (ÖNÖ-VSV) och 0,5 m h, av delvis övermossade och otuktade stenar, 0,1-0,5 m st. Beväxt med en myckenhet av gran och lövsly. 4 m VNV om denna är: Stallgrund, rektangulär, 4x3 m (NV-SÖ) och 0,3-1 m h, bestående av 3 varv med knuttimrade stockar, 0,2 m diam. Beväxt med 1 gran. Orientering: Ca 50 m NV om P015, kolbotten. Terräng: Kuperad NÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (kalhygge). Inventering: 2012-07-20 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kojgrund X 6907765 Y 1502488 N 6905921 E 544262 Stallgrund X 6907772 Y 1502482 N 6905928 E 544255
P017-020	utgå		

P021 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö S:2 m.ö.h. 460-465	Naturföremål/-bildning med tradition Bläckning	Bläckor, 3 stycken varav 1 med stämpling, i stående tall, ca 0,6 m diam i brösthöjd. På S sidan och 1,1 m ovan mark är en bläcka, 15 cm l, 15 cm br och 7 cm dj med helt igenvallade sidor. Ca 15 cm ovanför denna är en bläcka, 7 cm l, 5 cm br och 5 cm dj, med helt igenvallade sidor. Ovanför denna är bläcka, 13 cm l, 10 cm br och 7 cm dj, med helt igenvallade sidor. På Ö sidan och 0,8 m ovan mark är en bläcka, 15 cm l, 5 cm br och 10 cm dj, med helt igenvallade sidor. I mitten av den är en stämpling, rund, 2 cm i diam och 0,3 mm dj. Ca 3 m ovanför denna är minst 2 helt igenvuxna bläckningar/skador, ca 10 cm l och 5 cm br. Orientering: Strax NNÖ om skogsväg (NNÖ-SSV). Terräng: SSV-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-23 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-24 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905728 Y 1502764 N 6903889 E 544563
P022 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 485-490	Husgrund, historisk tid Jordbruk	Jordkällare, ingrävd i S-sluttning och till hälften inrasad, närmast rektangulär, 5x4 m (NNÖ-SSV) och intill 1,5 m h. Innermått, rektangulär, 4x2 m (NNÖ-SSV) och 0,5-1,5 m dj, med sidor av kallmurade, otuktade stenar, 0,3-1 m st. Öppning i SSV sidan, 1 m br. Öppningen flankerad av kallmurade, otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. Beväxt med sälgar, granar och björkar Orientering: Ligger i SÖ delen av fossil åkermark, se P035. Terräng: Brant S-sluttande moränmark mellan två fossila åkrar. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-23 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-23 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905883 Y 1502713 N 6904043 E 544510

P023 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 485	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 11 m diam och 0,1-0,2 m h. Ställvis kring kanten antydan till ränna, 1,5-2 m br och 0,1-0,2 m dj. Beväxt med ett 50-tal små till medelstora granar, ett 20-tal björkar och 5 stora tallar. Orientering: Ligger i S delen av fossil åkermark, se P035. Terräng: Flack yta i brant S-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-23 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-23 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905869 Y 1502672 N 6904029 E 544469
P024	utgå		
P025 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö S:2 m.ö.h. 460-465	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 14 m diam och 0,2-0,3 m h. Kring kanten en ränna, 1,5-2 m br och 0,2-0,3 m dj. Intill NV och S sidan är varsin stensamling, kvadratiska, 1,5 m l, 1,5 m br och 0,4 m h, av helt övertorvade stenar, uppskattningsvis 0,2-0,4 m st. Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (blandskog). Antikvarisk kommentar: Stensamlingarna utgör inte rester efter spismurar. Inventering: 2012-07-24 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-24 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905399 Y 1502674 N 6903559 E 544477
P026 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö S:2 m.ö.h. 450-455	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 12 m diam och 0,2-0,3 m h. Kring kanten en ränna, 1,5-2 m br och 0,2-0,3 m dj. I S en brygga, kvadratisk, 3x3 m (N-S) och 0,2 m h. Intill och Ö om bryggan är en stensamling, oformlig, 2x1,5 m (N-S) och 0,4 m h, av nästan helt övertorvade, otuktade stenar, 0,3-0,8 m st. Beväxt med ett 20-tal granar i olika storlekar. Terräng: Flack moränark. Skogsmark (blandskog). Antikvarisk kommentar: Stensamlingen utgör inte rest efter en spismur. Inventering: 2012-07-24 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-24 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905510 Y 1502793 N 6903671 E 544594
P027	utgå		

P028 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövalen Fastighet: Hedsjö S:2 m.ö.h. 455-465	Fäbod	Bebyggelselämningar efter fäbod, ca 450 m l (250 m NÖ-SV och 200 m NV-SÖ) och 35-120 m br, bestående av 10 husgrunder (varav några osäkra), enstaka röjningsrösen och 3 röjda ytor, som är åtskilda av mindre bäck/våtmark. Husruin, i mitten av områdets NÖ del, rektangulär, 6x3 m (VNV-ÖSÖ) och intill 2 m h, av dels knuttimrade stockar och dels sågat plank. Inrstat på stockarna syns bl.a. årtalen: 1937 och 1954 X 6905601 Y 1502794 16 m om denna är: Husgrund, svåravgränsad p.g.a. brännässlor, rektangulär, 8x4 m (NV-SÖ) och 0,1-1 m h, av ställvis kallmurade, otuktade stenar, 0,2-1 m st. Möjliga utbyggnader, i både V och S hörnen, av glest och oregelbundet placerade syllstenar, 0,3-0,5 m st. X 6905695 Y 1502770 3 m V om denna är: Husgrund, svåravgränsad p.g.a. markvegetation, rektangulär, 6x5 m (NÖ-SV) och 0,1-0,3 m h, av glest placerade, otuktade stenar, 0,3-0,8 m st. Intill och N om är flera glest placerade stenar, 0,5-1 m st, som kan utgöra grund till en separat byggnad eller tillhöra föreliggande vilken då skulle vara större än det som redovisas ovan. X 6905698 Y 1502761 12 m ÖSÖ om denna är: Husgrund, otydlig, troligen rektangulär, 5x4 m (NV-SÖ) och 0,1-0,3 m h, bestående av delvis synliga syllstockar, 0,2 m diam, som vilar på glest placerade, otuktade syllstenar, 0,3-0,4 m st. Grunden är belamrad med stockar och annan bråte samt beväxt med ett 40-tal små granar. Intill dock utanför grundens NÖ sida är en emaljerad järnspis och strax utanför N sidan är en vanlig järnspis av typen Husqvarna nr 26. 20 m SÖ om denna är: Dassruin, omkullfallen mot SV, kvadratisk, 1,5x1,5 m (NV-SÖ) och 0,1-0,2 m h, av sågat plank. Under denna är: Husgrund (?), rektangulär, 5x3 m (NÖ-SV) och 0,1 m h, av glest placerade, otuktade syllstenar, 0,2-0,4 m st. Beväxt med 3 mycket stora och 4 mindre granar. Strax ÖSÖ om denna är:	Övrig kulturhistorisk lämning Områdets mitt X 6905670 Y 1502787 N 6903831 E 544586
---	--------------	---	---

		Husgrund (?), rektangulär, 8x6 m (ÖSÖ-VNV) och 0,1-0,5 m h, längs ÖSÖ, SSV och VNV sidorna bestående av jord samt glest placerade, otuktade syllstenar, 0,3-1 m st. Beväxt med ett 100-tal små granar. Grunden verkar vara förstörd i samband med anläggande av den intilliggande vägen. X 6905658 Y 1502841 Husgrund, i mitten av området SV del, otydlig, rektangulär, 5x4 m (VNV-ÖSÖ) och 0,1 m h, av ställvis placerade, otuktade syllstenar, 0,2-0,3 m st. I NNV hörnet är en spismursrest, kvadratisk, 1,5x1,5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,7 m h, av delvis övertorvade, otuktade stenar, 0,3-0,4 m st. X 6905601 Y 1502794 Intill och NNV om denna är: Jordkällare (?), rektangulär, 3x2 m (N-S) och 0,6 m dj, med antydning till kallmurade innerväggar av otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. Utanför N kortsidan är en in- och utgångspassage (?), 6 m l (N-S), 2 m br och 0,2-0,6 m dj. Husgrund, vid bäcken i området NV del, rektangulär, 6x5 m (NNÖ-SSV), 0,1-0,3 m h, av 1 varv övermossade timmerstockar. I mitten en försänkning, 5x3 m (NNÖ-SSV) och 0,2-0,3 m dj. Bevuxen med ett 10-tal mindre granar. X 6905685 Y 1502684 Röjningsrösena är oformliga till närmast runda, 1-2 m diam och 0,3-0,4 m h, av sten, 0,2-0,5 m st. Röjd yta, i området NÖ del, ca 220x30-125 m (NV-SÖ). I den NV delen är en terrassering, dess SV långsida består av en kallmurad kant, ca 100 m l (NV-SÖ), 0,5-1 m br och 0,5 m h, av otuktade stenar, 0,2-0,9 m st. Röjd yta, i området SV del, 200x60-80 m (NÖ-SV), bestående av flera långsmala lägdor avgränsade från varandra med diken. Röjd yta, i området SÖ del, ca 70x50 m (NV-SÖ), bestående av oregelbunden stenröjd yta. Terräng: SV-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog) och ängsmark. Skador: Delar av fäbodvallens NÖ långsida är skadad i sen tid då den intilliggande skogsbilvägen (NV-SÖ) anlades. Namn: Hedsjövallen Referenser: Ekonomiska kartan, 17G 1a Hedsjövallen, 1957.	
--	--	--	--

		Gävleborg, Ljusdal, Lantmäterimyndigheternas arkiv 21-ram-117 avvitringskarta från 1852. Gävleborg, Ljusdal, Lantmäterimyndigheternas arkiv 21-ram-115 från 1862. Inventering: 2012-07-24 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-24 David Loeffler	
P029-034	utgår		
P035 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17F 1j Hedsjö Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 455-460	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,2-0,3 m h. Ställvis kring kanten antydan till ränna, 1-1,5 m br och 0,1 m dj. Beväxt med en myckenhet av barr- och lövträd. Terräng: Svag NV-sluttande moränmark. Skogsmark (barrskog). Inventering och antikvarisk besiktning: 2012-08-09 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6909056 Y 1499793 N 6907178 E 541552

P036 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 455-460	Område med fossil åkermark Fossil åker Blockformig Plan Röjningsröseområde	Område med fossil åker, 210x30-70 m (NV-SÖ), bestående av 6 plana och blockformiga åkerytor omgivna av röjningsrösen. Åkerytorna är 25-70 m l (NÖ-SV) och 20-35 m br. Fyra av dessa uppvisar längs ytans mitt och/eller kant 1-3 avsatser eller terrasskanter, 0,3-0,5 m h. Ställvis längst hela S sidan av den största åkerytan är en kallmurad terrasskant, ca 50 m l (NÖ-SV), 1-1,5 m br och 0,5-0,7 m h, av otuktade stenar, 0,3-1 m st. Röjningsrösen, mellan och kring kanten av odlingsytorna, är runda, ovala, rektangulära och oregelbundna. De runda är 2-4 m diam och 0,3-0,5 m h, av stenar, 0,1-0,6 m st. De övriga är 3-40 m l, 3-10 m br och 0,3-0,5 m h, av stenar, 0,2-1 m st. Terräng: Ställvis brant till svag SV-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog) och igenväxande ängsmark. Antikvarisk kommentar: Åker- och betesmarken hör troligen samman med Hedsjövallen, en fäbod med belägg från mitten av 1800-talet, som ligger ca 100 m åt S. Delar av åker-/betesmarker syns på ekonomiska kartan från 1957. Inom området är en jordkällare, se P022 och en kolbotten efter resmila, se P023. Enligt lokalbefolkningen kallas åkern för <i>Påråken</i>. Referenser: Ekonomiska kartan, 17G 1a Hedsjövallen, 1957. Inventering: 2012-07-24 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-24 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Områdets mitt: X 6905892 Y 1502713 N 6904052 E 544510
P037 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17F 1j Hedsjö Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 430-435	Dammvall	Fördämningsvall, 44 m l (N armen 16 m N-S och S armen 25 m N-S), 1-3 m br och 0,1-0,8 m h, av jord samt otuktade och ställvis kallmurade stenar, 0,2-0,5 m st. Över bäcken är en öppning, 3 m br, där dammluckorna varit belägna. Orientering: Långsjöns utlopp i NV delen av sjön. Terräng: Flack stenig moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering och antikvarisk besiktning: 2012-08-09 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Vid öppningen X 6907345 Y 1499938 N 6905470 E 541718
P038	utgå		

P039 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17F 1j Hedsjö Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 480-485	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 20x10-15 (ÖNÖ-VSV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 12 m diam och 0,3-0,4 m h. Ställvis kring kanten antydan till ränna, 1-1,5 m br och 0,1 m dj. Beväxt med en myckenhet av barr- och lövträd. 1 m VNV om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5,5x3,5 m (N-S) och 0,3 m h. I mitten en försänkning, kvadratisk, 2,5x2,5 m (N-S) och 0,3 m dj. I N sidan är en spismursrest, närmast oval, 3x2 m (Ö-V) och 0,9 m h, av delvis synliga, otuktade stenar, 0,2-0,6 m st. Beväxt med ett 10-tal björkar och 2 granar. Terräng: Svag N-sluttande moränmark. Skogsmark (barrträd). Inventering och antikvarisk besiktning: 2012-08-09 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6909003 Y 1499832 N 6907126 E 541591
P040 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 470-475	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x20 m (Ö-V), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 15 m diam och 0,1-0,3 m h. Kring kanten ställvis med gropar, oregelbundna, 2 m diam och 0,3-0,4 m dj, samt ställvis ränna, 1-1,5 m br och 0,1-0,3 m dj. Beväxt med ett 20-tal stora tallar, ett 15-tal små granar samt lövsly. Nyligen skadad av skogstraktor runtom samt belamrad med ris från gallring. 2 m V om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (Ö-V) och 0,2-0,7 m h. I mitten en försänkning, kvadratisk, 2x2 m (Ö-V) och 0,3 m dj. I V sidan en spismursrest, närmast oval, 3x2 m (N-S) och 0,6 m h, av delvis övertorvade, otuktade stenar, 0,3-0,4 m st. Längst N sidan är en grop, oregelbunden, 4x3 m (Ö-V) och 0,4 m dj. Beväxt med 7 granar. Mindre trycksador kring kanten från skogstraktor samt belamrad med ris från gallring. Terräng: Flack stenig moränmark. Skogsmark (barrskog). Inventering och antikvarisk besiktning: 2012-08-09 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6906674 Y 1500489 N 6904806 E 542277

P041 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17F 1j Hedsjö Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 435	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 25x10-15 m (Ö-V), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 11 m diam och 0,2 m h. Kring kanten ställvis med gropar, några rännliknande, 3-5 m l, 2-3 m br och 0,2-0,5 m dj. Beväxt med 5 stora tallar, ett 10-tal små granar och ett 10-tal små björkar. N kanten nyligen skadad av rotvälta. 12 m Ö om denna är: Kojgrund, rektangulär, 4x3 m (VNV-ÖSÖ) och 0,1-0,3 m h. I mitten en försänkning, oregelbunden, ca 2x2 m (VNV-ÖSÖ) och 0,3 m dj. I ÖSÖ sidan är en spismursrest, oregelbunden, 2,5x1,5 m (NNÖ-SSV) och 0,5 m h, av delvis övertorvade, otuktade stenar, 0,2-0,3 m st. Beväxt med några små granar. I SSÖ och ÖNÖ hörnen är saltstenar uppsatta på varsin högstubbe. Alla älghovar som trampat omkring har nästan helt avtorvat grunden och spismuren och orsakat stor skada. Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (tallskog). Inventering och antikvarisk besiktning: 2012-08-09 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6907270 Y 1499454 N 6905389 E 541235
P042-060	utgå		

P061 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 2a Grundsjön Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 490-495	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x15 m (NÖ-SV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,1 m h. I NÖ kanten en grop, rektangulär, 3x1,5 m (NV-SÖ) och 0,3 m dj. Intill N, NV och V sidan är 3 stensamlingar, oregelbundna, 3-4 m l, 2-2,5 m br och 0,4-0,5 m h, av helt till delvis övertorvade stenar, 0,3-1 m st. Beväxt med ett 30-tal granar och ett 20-tal björkar. 3 m NÖ om denna är: Kojgrund, otydlig, närmast rektangulär, 8x5 m (NV-SÖ) och 0,1-0,2 m h. NÖ och NV sidorna består av en otydlig vall, 1,5-2,5 m br och 0,1-0,2 m h. Hela SÖ sidan består av en spismursrest, oregelbunden, 4x3 m (NÖ-SV) och 1 m h, av delvis övermossade, otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. Längs grundens NÖ och SÖ sidor är 4 gropar, runda till rektangulära, 1-3 m l, 1-1,5 m br och 0,3-0,4 m dj. Beväxt med ett 10-tal granar. Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-25 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6910575 Y 1501188 N 6908714 E 542927
--	--	--	---

P062 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 520-525	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x10-20 m (NÖ-SV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, skadad, ursprungligen rund, ca 13 m diam och 0,3-0,4 m h. Stora delar av Ö halvan bortschaktad i samband med byggandet av intilliggande skogsbilväg. V kanten allvarligt skadad av skogstraktor i samband med avverkning. Beväxt med ett 60-tal små granar och ett 10-tal björkar. 3 m SV om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (NV-SÖ) och 0,7 m h. Hela NV sidan består av spismursrest, rektangulär, 3x2 m (NÖ-SV) och 1,3 m h, av delvis kallmurade, otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. NÖ och SÖ kanterna av grunden är nyligen skadade av skogstraktor i samband med avverkning. Beväxt med ett 10-tal granar. Orientering: Strax V om skogsbilväg (N-S). Terräng: Kuperad och svag SV-sluttande moränmark. Skogsmark (ung barrskog). Skador: Kolbotten skadad genom vägbygge och avverkning. Kojan skadad i samband med avverkning. Inventering: 2012-07-25 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6907677 Y 1502724 N 6905836 E 544499
--	--	--	---

P063 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 525-530	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 25x20 m (N-S), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,2-0,4 m h. I mitten en försänkning, 7-8 m diam och 0,3 m dj. Kring kanten en vall, 1,5-2,5 m br och 0,2-0,4 m h. Beväxt med ett 30-tal granar och ett 10-tal björkar. Intill och N om denna är: Kojgrund (?), kvadratisk, 5x5 m (NÖ-SV) och 0,4-0,5 m h. I mitten är en försänkning, rektangulär, 3x2 m (NV-SÖ) och 0,5 m dj. NÖ sidan består av ett jordfast block eller berg i dagen. Öppning i S hörnet, ca 1 m br. Hela SV sidan består av en spismursrest (?), kvadratisk, 2,5x2,5 m (NÖ-SV) och 0,5 m h, av nästan helt övermossade, otuktade stenar, 0,2-0,4 m st. Beväxt med enris, granar och björksly. NÖ om kolbotten och SÖ om kojan är en ansamling uppkastade stenar, 0,1-0,4 m st. Terräng: Vid foten av brant V-sluttning. Blockig moränmark. Skogsmark (barrskog). Inventering: 2012-07-25 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6907947 Y 1502292 N 6906101 E 544063
P064 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 515-520	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Övrig, kolhög	Område med skogsbrukslämningar, 25x15 m (VNV-ÖSÖ), bestående av 1 kolbotten och 1 kolhög. Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,4-0,6 m h, med mycket ojämn yta. Kring kanten ställvis med gropar, kvadratiske till rektangulära (några rännlikande), 3-6 m l, 2-4 m br och 0,3-0,6 m dj. Intill varje grop är stensamlingar, oregelbundna, 3-5 m l, 2-3 m br och 0,4-0,6 m h, av helt till delvis övermossade stenar, 0,3-0,6 m st. Beväxt med ett 30-tal granar och ett 10-tal lövträd. 3 m VNV om denna är: Kolhög, oval, 6x4 m (NÖ-SV) och 1,7 m h. Helt övertorvad och beväxt med ett 30-tal granar och ett 10-tal björkar. Terräng: SÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-25 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-25 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6907965 Y 1501947 N 6906115 E 543718

P065 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 515	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 25x15 m (NV-SÖ), bestående av 1 kojruin och 1 kolbotten. Kojruin, rektangulär, 4x3 m (VNV-ÖSÖ) och 1 m h, bestående av 8 varv knuttimrade stockar, 0,2 m diam. I ÖSÖ sidan är spismursrest, närmast rektangulär, 2x1,5 m (NNÖ-SSV) och 1 m h, av ställvis kallmurade, otuktade stenar, 0,2-0,4 m st. Beväxt med 4 granar och 4 björkar. 6 m NNV om denna är: Kolbotten efter resmila, rund, 11 m diam och 0,1 m h. Beväxt med ett 60-tal granar. Terräng: Mindre moränås (NV-SÖ). Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-26 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-26 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kojruin X 6908625 Y 1501597 N 6906770 E 543360
P066 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 520	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 50x20 m (NV-SÖ), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,1-0,2 m h. Beväxt med ett 30-tal granar, 20-tal björkar och några enar. 29 m Ö om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4m (NÖ-SV) 0,3 m h. Innermått 3x2 m (NÖ-SV) och 0,2-0,3 dj. I SV sidan är spismursrest, rektangulär, 3x2 m (NV-SÖ) och 0,5 m h, av nästan helt övertorvade, otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. I spismursrösets S hörn är ett stort stenblock 2x1 m (NNV-SSV), 0,5 m h. Beväxt med ett 20-tal granar och lövsly. Längst NV och SÖ sidorna är två gropar, 2 m l, 1-1,5 m br och 0,2 m dj. Skador: Kolbottens SÖ sida och N del är svårt skadade av skogstraktor med djupa spår som följd. Terräng: Svag S-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-26 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-26 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6908372 Y 1501657 N 6906518 E 543423

P067 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 500-505	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x20 m (ÖNÖ-VSV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojruin. Kolbotten efter resmila, rund, 15 m diam och 0,2-0,4 m h. I mitten en försänkning, 9 m diam och 0,2-0,3 m dj. Kring försänkningens kant är en vall, 2 m br och 0,3-0,4 m h. Längs kolbottens V utsida är en grop, oregelbunden, 13 m l (N-S), 1-3 m br och 0,2-0,5 m dj. Beväxt med 5 stora tallar, 40-tal granar och ett 10-tal björkar. 5 m VSV om denna är: Kojgrund, rektangulär, 4x3 m (NNV-SSÖ) och 0,4-0,5 m h. I mitten en försänkning, oregelbunden, 1,5x1 m (NNV-SSÖ) och 0,4 m dj. I mitten av ÖNÖ sidan är en öppning, 0,4 m br. I NNV sidan är en spismursrest, oregelbunden, närmast rektangulär, 3x2m (ÖNÖ-VNV) och 0,5 m h, av delvis övermossade, otuktade stenar, 0,2-0,4 m st. Längs ÖNÖ och VSV sidorna är varsin grop, rektangulär till oformlig, 2 m l, 0,5-2 m br och 0,2-0,3 m dj. På grundens S sida är en myrstack, närmast rund, 2 m diam och 1,5 m h. Beväxt med ett 10-tal granar och 2 stora björkar. Terräng: Svagt Ö-sluttande moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-07-26 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-26 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6907453 Y 1502780 N 6905613 E 544557
P068 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 480-485	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (NNÖ-SSV) och 0,2-0,4 m h. I NNÖ sidan en spismursrest, närmast rektangulär, 3x2 m (VNV-ÖSÖ) och 1,5 m h, av nästan helt övertorvade, otuktade stenar, 0,3-0,5 m st. I spismurens N hörn är ett stort stenblock, 1,5x1,5 m (Ö-V) och 1 m h. Längs VNV sidan är en grop, oregelbunden, 4 m l, 1-2 m br och 0,2 m dj. Beväxt med ett 10-tal granar och 1 stor björk. I VSV hörnet är en myrstack, rund, 2 m diam och 1,5 m h. Terräng: Brant SÖ-sluttande moränmark ovanför myr. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-07-26 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-26 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6907361 Y 1502858 N 6905522 E 544636

P069 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 480-485	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 35x15-25 m (NV-SÖ), bestående av 1 kojgrund, 1 spismursrest, 1 stallgrund och 1 kolbotten. Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (NV-SÖ) och 0,2-0,3 m h. I mitten en försänkning, kvadratisk, 2,5x2,5 m (NV-SÖ) och 0,2-0,3 m dj. Hela SÖ sidan består av en mycket välbevarad spismur, rektangulär, 2x1,5 m (NÖ-SV) och 1,5 m h, av kallmurade, otuktade stenar, 0,3-0,6 m st. I S hörnet är en öppning, 0,6 m br. Beväxt med ett 10-tal unggranar. 5 m NV om denna är: Spismursrest, oval, 2,5x1,5 m (NÖ-SV) och 0,5 m h, av nästan helt övermossade, otuktade stenar, 0,3-0,4 m st. Spismuren låg troligen i kojans SÖ sida dock är alla spår efter grunden förstörda i samband med avverkning. 10 m NNÖ om kojgrunden är: Stallgrund, rektangulär, 6x4 m (NV-SÖ) och 0,2-0,3 m h, av helt övertorvade syllstockar, uppskattningsvis 0,2 m diam. 13 m NV om kojgrunden är: Kolbotten efter resmila, svåravgränsad, syns som en rund, ca 12 m diam, svag försänkning, ca 0,1 m dj. Belamrad med ris från skogsavverkning. Tryckskador över hela ytan orsakad av skogstraktor i samband med avverkning. Terräng: Svag V sluttande moränmark. Skogsmark (hygge). Skador: Tryck- och körsador på två av lämningarna, se beskrivning, orsakade av skogstraktor i samband med avverkning. Inventering: 2012-07-26 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-26 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kojgrund X 6907340 Y 1502936 N 6905502 E 544715
--	--	---	--

P070 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 445	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 12 m diam och 0,1 m h. Beväxt med ett 30-tal barrträd. Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (barrskog). Skador: Nyligen överkörd av skogstraktor i samband med gallring med svåra tryckskador som följd samt belamrad med ris. Inventering: 2012-07-26 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-07-26 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6909905 Y 1502021 N 6908055 E 543768
P071 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 460-465	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 15 m diam och 0,1-0,3 m h. Beväxt med ett 50-tal granar och några björkar. En kojgrund står ovanpå kolbotten, se P011. Orientering: 10 m N om bäck (N-S) och 15 m ÖSÖ om väg (NNÖ-SSV). Terräng: Moränplatå. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-07-18 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind. Antikvarisk besiktning: 2012-07-27 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6908703 Y 1502444 N 6906858 E 544206
P072-099	utgår		
P100 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 460-465	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,2-0,3 m h. Kring kanten är en vall, ca 1 m br och 0,2-0,3 m h. Utanför vallens N och SV sida är en otydlig ränna, 0,5 m br och 0,1 m dj. Bevuxen med ett 10-tal granar och 3 tallar. Orientering: 15 m NÖ om myr. Terräng: V-sluttande moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-01 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905207 Y 1503500 N 6903377 E 545305

P101 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 465-475	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 40x15-25 m (NNÖ-SSV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 16 m diam och 0,05-0,15 m h, med ojämn yta. I NNV delen är 2 gropar, 1x0,5 m st och 0,1 m dj. Omkring kanten antydningar till rännor, ca 0,5 m br och 0,05-0,10 m dj. Beväxt med en myckenhet av björk och gran. 13 m NÖ om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4 (NNÖ-SSV) 1,3 m h. I mitten är en försänkning, kvadratisk, 2x2 m (NNÖ-SSV) och 0,1-0,2 m dj. I NÖ hörnet är ett spismursröse, oregelbundet, 3x2 m (NNV-SSÖ) och 1,3 m h, av delvis övermossade, otuktade stenar, 0,1-0,4 m st. Öppning i NV sidan, 0,3 m br. Beväxt med 2 björkar, och 6 granar. Terräng: Svag S-slutning av moränmark. Skogsmark (blandskog, gran och några björkar). Inventering: 2012-08-01 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6905101 Y 1503772 N 6903275 E 545578 Kojgrund X 6905121 Y 1503781 N 6903295 E 545587
P102-107	utgåar		

P108 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 435-460	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x20 m (Ö-V), bestående av 1 kolbotten och 1 kojruin. Kolbotten efter resmila, rund, 16 m diam och 0,1-0,2 m h, med ojämn yta. Kring kanten är en vall, ca 1,5 m br och 0,1-0,3 m h. Utanför vallens N sida är 4 gropar, oregelbundna, ca 2 m diam och ca 1 m dj. Utanför vallens S sida är en samling stenar. Beväxt med myckenhet av gran, 10-tal björkar och 10-tal aspar. 5 m Ö om denna är: Kojruin, rektangulär, 4x3 m (Ö-V) och 0,3-0,8 m h, bestående av 4 knuttimrade stockvarv. Öppning i N sidan, 0,3 m br. I NV hörnet är ett spismursröse, rund, 1,2 diam och 0,8 m h, av delvis övermossade, otuktade stenar, 0,1-0,8 m st. Beväxt med 10-tal granar. Två högstubbar mellan kolbotten och koja har huggmärken. Terräng: SÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-02 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6906718 Y 1502798 N 6904879 E 544584 Kojruin X 6906718 Y 1502812 N 6904879 E 544598
P109	utgåår		

P110 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 465-470	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 130x45 m (N-S), bestående av 1 kolbotten och 1 kojruin. Kolbotten efter resmila, rund, 19 m diam och 0,1-0,5 m h, med ojämn yta. Längs NÖ sidan är en vall, 2 m br och 0,2-0,3 m h. Kring kanten är en otydlig ränna, 0,5-1 m br och ca 0,1 m dj. Beväxt med rönn- och hallonsly, rallarrosor, gräs och stubbar. 16 m N om denna är Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (N-S) och 0,3 m h. I N sidan är en synlig syllstock. I Ö sidan är en öppning. I mitten av S sidan är ett spismursröse, oregelbundet, 4x3 m (Ö-V) och 1 m h, av delvis övermossade, otuktade stenar, 0,2-0,4 m st. Intill V sidan är en grop, oregelbunden, 2x1,5 m (N-S) och 0,5 m dj. Beväxt med 3 smågranar och mossor. Belamrad med ris. 3 m S om och 3 m Ö om kojan är var sin grop, en är rund, 1 m diam och 0,5 m dj, och en är kvadratisk, 1x1 st och 0,3 m dj. Kan vara rester efter källargropar. Terräng: N-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (kalhygge). Inventering: 2012-08-02 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6907412 Y 1503336 N 6905579 E 545114 Kojgrund X 6907389 Y 1503342 N 6905556 E 545120
P111	utgå		

P112 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 475-480	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x20 m (N-S), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 16 m diam och 0,2-0,8 m h, med ojämn yta. Ställvis kring kanten är en vall, ca 1 m br och 0,2-0,3 m h. Kring SV sidan är 3 gropar, oregelbundna, 3 m diam och 1 m dj. Belamrad med ris. 7 m S om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (Ö-V) och 0,2-0,3 m h. I mitten av Ö sidan är ett spismursröse, rektangulär, 4x2 m (N-S) och 0,4 m h, av övermossade, otuktade stenar, 0,2-0,4 m st. Belamrad med ris och avverkningsvirke samt bjälkar. Terräng: Kuperad Ö-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (kalhygge). Inventering: 2012-08-02 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6907115 Y 1502909 N 6905277 E 544690 Kojgrund X 6907125 Y 1502914 N 6905287 E 544695
P113	utgår		
P114 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 475	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 6x4,5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,1-0,8 m h. I mitten är en försänkning, rektangulär, 3x2,5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,1-0,6 m dj. I N hörnet är en spismursrest, oregelbunden, 3x2 m (N-S) och 2 m h, bestående av övermossade, otuktade stenar, 0,2-1,0 m st. I SÖ sidan eventuellt en ingång. Intill SV sidan finns 1 grop, närmast kvadratisk, 1x1 m och 0,1-0,2 m dj. Bevuxen med 9 granar och 2 björkar. Orientering: 20 m NV om tjärn. Terräng: SÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-04 Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6907237 Y 1502773 N 6905397 E 544553

P115 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 485-490	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i NNÖ-sluttning, rund, 16 m diam och 0,1-0,2 m h. Inre ytan är plan men något sluttande åt NNÖ. Kring kanten är en ränna, ca 1 m br och 0,2-0,3 m dj. Eventuella bryggor i NV och SÖ sidorna, ca 3 m l, 2 m br och 0,1-0,2 m h. Utanför SV kanten är en samling uppkastade, delvis övermossade, otuktade stenar, 0,4-1 m st. Beväxt med myckenhet av gran, al och 2 rotvältor. Terräng: NNÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (contortaplantering). Inventering: 2012-08-06 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6906042 Y 1503540 N 6904212 E 545335
P116 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17F 2j Vandeln Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 480-485	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i Ö-sluttning, rund, 15 diam och 0,1-0,8 m h, med ojämn yta. Kring kanten är en ränna, 0,3-1 m br och 0,1-0,5 m dj. I NNV är en brygga, 3 m l, 4 m br och 0,2 m h. Utanför bryggan i NNV är en samling sten, 0,4 m diam och 0,5 m h, bestående av övermossade, otuktade stenar, 0,2-0,3 m st. Utanför Ö kanten är en samling med sten, 10x5 m (N-S) och 0,5 m h, bestående av övermossade, otuktade stenar, 0,2-0,4 m st. Bevuxen med en myckenhet av björk, gran och 4 tallar. Terräng: Ö-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-08-08 Annika Söderlind och Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6910569 Y 1499723 N 6908690 E 541463

P117 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 2a Grundsjön Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 485-490	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x20 m (Ö-V), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 14 m (NÖ-SV) och 0,1-0,4 m h. Kring kanten är en ränna, 0,2-3,5 m br och 0,1-0,4 m dj. Bevuxen med en myckenhet av gran och björk. 5 m V om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4,5 m (N-S) och 0,1-0,3 m h. I mitten en försänkning, rektangulär, 2,5x1,5 m (N-S) och 0,1 m dj. I N sidan är spismursrest, oregelbunden, 2x2 m och 1,2 m h bestående av delvis kallmurade, övermossade, otuktade stenar, 0,1-1 m st. N sidan av spismuren utgörs av ett stenblock, 2x2 m st. På Ö sidan finns en grop, 2,5x1,5 m (NNÖ-SSV) och 0,3 m dj. På V sidan är en grop, 2x0,5 m och 0,1-0,4 dj (N-S). Bevuxen med 3 granar och 1 björk. Terräng: Plan moränmark mellan två åsar. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-08-08 Annika Söderlind och Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6910288 Y 1500057 N 6908413 E 541800
P118 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17G 2a Grundsjön Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 475	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 30x10-20 m (SÖ-NV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 16 diam och 0,1-0,7 m h med ojämn yta. Omkring S kanten en ränna, 0,4 m br och 0,1 m dj. Beväxt med en myckenhet av gran och al. 1 m SV om denna är: Kojgrund, kvadratisk, 4x4 m (NÖ-SV) och 0,1 m h. I mitten är en försänkning, rektangulär, 3x1-2 m (N-S) och 0,2 m dj. I SÖ sidan en spismursrest, närmast rektangulär, 4x2,5 m (N-S) och 0,5 m h, bestående av övermossade, otuktade stenar, 0,1-0,5 m st. Beväxt med 10-tal granar, 4 björkar och 2 alar. Terräng: N-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (blandskog). Inventering: 2012-08-08 Annika Söderlind och Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6910038 Y 1500454 N 6908168 E 542200

P119 Socken: Borgsjö Kommun: Ånge Kartblad: 17F 2j Vandeln Fastighet: Grundsjön 3:1 m.ö.h. 475-485	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 65x10-30 m (NÖ-SV), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i SV-sluttning, rund, 16 diam och 0,1-1,5 m h med ojämn yta. Omkring kanten är en vall, 1-2,5 m br och 0,1-1,5 m h. Beväxt med en myckenhet av gran och al. 35 m NNV om denna är: Kojgrund, rektangulär, 6x5 m (Ö-V) och 0,3-0,5 m h. I mitten en försänkning, rektangulär, 2,5x2 m (N-S) och 0,2 m dj. I mitten av Ö sidan är ett spismursröse, närmast rektangulär, 3x2,5 m (N-S) och 0,4 m h, bestående av delvis kallmurade, övermossade, otuktade stenar, 0,1-1 m st. Beväxt med 10-tal granar och 4 björkar. X 6910350 Y 1499750 Terräng: SV-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (barrskog). Inventering: 2012-08-08 Annika Söderlind och Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6910322 Y 1499781 N 6908443 E 541524
P120	utgår		
P121 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad 17F 1j Hedsjö Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 455-460	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Baracker, uppgift om, 3 byggnader, enligt ekonomiska kartan, 17F 1j Hedsjö, 1957. Vid inventeringstillfället hittades skorstensrör av plåt men inga andra spår efter barackerna. Troligen borttagna i samband med anläggande av skogsbilväg och vändplan. Namn: Brännbergsbaracken Orientering: Strax N om myr och V om skogsbilväg, invid vändplan. Terräng: Flack moränmark. Skogsmark (blandskog). Referenser: Ekonomiska kartan, 17F 1j Hedsjö, 1957. Inventering: 2012-08-09 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-08-09 David Loeffler	Uppgift om X 6909154 Y 1499661 N 6907275 E 541419
P122-131	utgår		

P132 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1b Naggen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 410-415	Område med skogsbrukslämningar Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila Husgrund, historisk tid Kolning	Område med skogsbrukslämningar, 40x15-20 m (N-S), bestående av 1 kolbotten och 1 kojgrund. Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam och 0,2-0,4 m h. Kring kanten är ställvis med gropar, oregelbundna, 2-4 m l, 1-4 m br och 0,2-0,5 m dj. Beväxt med en myckenhet av gran, enstaka björk, tall och sälg. 13 m S om denna är: Kojgrund, rektangulär, 5x4 m (N-S) och 0,2-0,4 m h. I mitten en försänkning, rektangulär, 3x2 m (N-S) och 0,1-0,3 m dj. I mitten av N sidan är spismursrest, närmast oval, 1-2 m och 0,2 m h, bestående av helt övertorvade stenar, uppskattningsvis 0,2-0,3 m st. I S sidan av spismursröset är ett oljefat som har kompletterat den ursprungliga spisen. Längs Ö sidan 2 gropar, 2 m l, 0,6 m br och 0,3 m dj. Beväxt med 7 stora tallar och ett 15-tal smågranar. Terräng: Svag S-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (barrskog). Inventering: 2012-08-10 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-08-10 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning Kolbotten X 6906984 Y 1505121 N 6904867 E 546902
P133 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1b Naggen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 410-415	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i SV sluttning, rund, 14 m diam och 0,1-0,4 m h. I SÖ delen är antingen en bevarad del av milan eller ihopskottad kolhög, närmast oval, 3-2 m (NÖ-SV) och 1,5 m h. Beväxt med myckenhet av gran och 1 sälg. Terräng: NÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-10 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-08-10 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6906069 Y 1505585 N 6904265 E 547378

P134 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1b Naggen Fastighet: Gräningsvallen 1:3 m.ö.h. 415-420	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i NÖ-sluttning, rund, 14 m diam och 0,1-0,5 m h. Terräng: NÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-10 Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: 2012-08-10 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905986 Y 1505437 N 6904180 E 547231
P135 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17F 1j Hedsjö Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 425-430	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Kojgrund, rektangulär, 6x4 m (ÖNÖ-VSV) och 0,1-0,3 m h. I mitten en försänkning, rektangulär, 4,5x2,5 m (ÖNÖ-VSV) och 0,1-0,2 m dj. I mitten av NNV sidan är spismursröse, oregelbundet, 3x2 m (Ö-V) och 1 m h, bestående av övermossade, otuktade stenar, 0,05-0,9 m st. NNV om spismursröse är grop, oregelbunden, 2x1,5 m (VNV-ÖSÖ) och 0,2 m dj. Beväxt med 7 granar, 1 björk och 2 sälgar. 17 m NÖ om denna är en spismursliknande bildning, troligen gammal rotvälta (?). Terräng: NÖ-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-10 Britt-Marie Hägerman och Annika Söderlind Antikvarisk besiktning: 2012-08-10 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905933 Y 1505310 N 6904125 E 547105
P 136 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövallen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 440-445	Kolningsanläggning Rund Kolbotten, resmila	Kolbotten efter resmila, delvis ingrävd i Ö-sluttning, rund, 15 m diam med mycket ojämn yta. V halvan utgrävd till ett dj av 0,1-0,4 m under omgivande markyta och Ö halvan påbyggd till en höjd av 0,1-0,4 m över omgivande markyta. Ställvis kring kanten en mycket oregelbunden ränna, 1-3 m br och 0,1-0,4 m dj. I Ö kanten en samling med sten, 5x2 m (N-S) och 0,9 m h bestående av helt och delvis övermossade stenar, 0,3-0,5 m st. Beväxt med myckenhet av gran samt 3 björkar. Terräng: Ö-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (granskog). Inventering: 2012-08-10 Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: 2012-08-10 David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6905893 Y 1505258 N 6904085 E 547054

P 137 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 1a Hedsjövalen Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 515	Ristning, medeltid/historisk tid Text, årtal På träd	Trädristning på tall. På stammens SÖ sida ca 1,5 m över marken, är en bläckning 0,12x0,17 m st med inristningen: UA 96 Terräng: N-sluttande blockig moränmark. Skogsmark (barrskog). Inventering: 2012-07-31 Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6907758 Y 1502386 N 6905913 E 544160
P 138 Socken: Ramsjö Kommun: Ljusdal Kartblad: 17G 0a Stegelås Fastighet: Hedsjö 9:1 m.ö.h. 465	Naturföremål/-bildning med tradition Bläckning	Naturföremål/-bildning med tradition, inom ett område på 131x30-45 m (NV-SÖ), är ett flertal bläckor med stämplingar. Bläckorna, 0,1-0,25 m h och 0,05-0,2 m br, är belägna i ögonhöjd och förekommer på stående tallar, både levande och döda. I bläckorna är det stämplat med en cirkel som användes av Svartviks AB (numera SCA) som bomärke. Terräng: Flack moränudde i myr. Skogsmark (tallskog). Inventering: 2012-07-31 Britt-Marie Hägerman Antikvarisk besiktning: Ej besökt i fält, byråmässig bedömning. David Loeffler	Övrig kulturhistorisk lämning X 6904801 Y 1504159 N 6902980 E 545969

Bilaga 2. Fotoförteckning

Bildnr	Motiv	Riktning mot	Fotograf	Datum
001	P002. Gränsmärke.	---	Britt-Marie Hägerman	2012-07-17
002	P003. Gränsmärke.	---	Britt-Marie Hägerman	2012-07-17
003	P003. Gränsmärke.	SÖ	Britt-Marie Hägerman	2012-07-17
004	P004. Annika Söderlind dokumenterar gränsmärke.	SÖ	Britt-Marie Hägerman	2012-07-17
005	P012. I förgrunden, sågblad i myrstack, i bakgrunden spismursröse till koja.	NÖ	Britt-Marie Hägerman	2012-07-18
006	P016. Knuttimrad stallgrund.	N	Britt-Marie Hägerman	2012-07-20
007	P137. Bläckning med ristning.	---	Britt-Marie Hägerman	2012-07-20
008	P028. Hedsjövägen. Ladugårdsgrund som avtecknar sig från den omgivande markvegetationen genom att den är helt övervuxen med högresta brännässlor.	NV	David Loeffler	2012-07-24
009	P021. Tall med bläckor, se även bild 014.	V	David Loeffler	2012-07-24
010	P062. Annika Söderlind vid ett spismursröse till en skogskoja.	NV	David Loeffler	2012-07-25
011	P016. Knuttimrad stallgrund med Ache i bakgrunden.	NV	David Loeffler	2012-07-25
012	P069. Annika Söderlind vid ett välbevarat spismursröse till en skogskoja.	SÖ	David Loeffler	2012-07-26
013	P005. Grund till skogsbarack bestående av betong.	SSÖ	David Loeffler	2012-07-27
014	P021. Bläckning med stämpling, en cirkel som användes av Svartviks AB (numera SCA) som bomärke. Se även bild 009.	---	David Loeffler	2012-07-01
015	P138. Bläckning med stämpling, en cirkel som användes av Svartviks AB (numera SCA) som bomärke.	---	Britt-Marie Hägerman	2012-07-01
016	P110. Spismursröse med kolbotten i bakgrunden.	NÖ	Britt-Marie Hägerman	2012-07-02

Bilaga 3. Fotografier

Bild 001

Bild 002

Bild 003

Bild 004

Bild 005

Bild 006

Bild 007

Bild 008

Bild 009

Bild 010

Bild 011

Bild 012

Bild 013

Bild 014

Bild 015

Bild 016

Baksidesbild: Ladugårdsgrund vid Hedsjövallens fäbod avtecknar sig från den omgivande markvegetationen genom ett högt och storväxt bestånd av brännässlor. Foto David Loeffler.

Murberget Läns museet Västernorrland
www.murberget.se

Rapport från Murberget 2012:15
ISSN 2000-0111